

Universitatea „Alexandru I. Cuza” Iași
Facultatea de Drept

CRIMINALISTICĂ

Lect. univ. dr. Daniel ATASIEI

- SUPORT CURS -

Anul IV și ANUL V

Semestrul II

2009

Ci . . . . . tiv

Materia criminalistici ocupă un loc însemnat în formarea profesională a corpului de juriști, indiferent de modalitatea în care absolvenții studiilor juridice își vor desfășura profesia (ca judecători, procurori, avocați, notari, consilieri juridici, executori judecătorești ș.a.).

Deși, la o primă vedere, noțiunile de criminalistică par a fi circumscrise, alături de celelalte materii penale (Dreptul penal, Dreptul procesual Penal, Criminologia) scopului de soluționare a cauzelor penale, în realitate informațiile oferite de știința criminalisticii se pot dovedi utile în toate ramurile dreptului. De pildă, dacă am fi să ne raportăm la aspectele legate de verificarea autenticității înscrisurilor, a stabilirii vechimii acestora, constatăm că nu există materie juridică în care actele scrise să nu joace un rol foarte important, în care stabilirea drepturilor și obligațiilor subiecților de drept să nu fie condiționate de verificarea regularității unor înscrisuri.

În egală măsură, prin utilizarea de către Criminalistică a unor cunoștințe din cele mai diverse științe – pornind de la științele juridice, ajungând la cele nejuridice - atât științe tehnice (fizică, chimie, matematică ș.a.) dar și umaniste (filosofie, psihologie, logică), aprofundarea disciplinei contribuie la îmbogățirea unei culturi generale indispensabile unui bun jurist.

Lect.univ.dr. Daniel Atasiei

Iași, februarie 2008

CUPRINS

Tema 1 : Noțiuni generale despre criminalistică / 5

Tema 2 : Identificarea criminalistică / 8

Tema 3 : Fotografia judiciară / 11

TEHNICA CRIMINALISTICĂ

STUDIUL URMELOR

Tema 4 : Cercetarea criminalistică a urmelor (traseologia) / 14

4.1. Noțiuni de Traseologie. Clasificarea urmelor / 14

4.2 Urmele formate de contactul obiectelor cu diferite părți ale corpului uman / 16

4.2.1 urmele de mâini / 16

4.2.2 urmele de picioare / 19

4.2.3 urmele de buze și de dinți / 21

4.3 Urmele instrumentelor de spargere / 22

4.4 Urmele mijloacelor de transport / 24

4.5 Urmele de incendii și explozii / 27

4.6 Urmele biologice de natură umană / 28

4.6.1 urmele de natură piloasă / 29

4.6.2 urmele de sânge / 29

4.6.3 urmele de salivă / 30

4.6.4 urmele de spermă / 31

4.6.5 urmele de urină / 31

4.7 Urmele olfactive / 31

Tema 5 : Balistica judiciară / 32

5.1 Noțiune. Clasificări / 32

5.2. Munițiile armelor de foc / 33

5.3. Cercetarea urmelor produse de folosirea armelor de foc / 34

5.3.1 Urmele produse de armele cu țevă ghintuită / 34

a) urmele formate pe armă / 34

b) urmele formate pe muniție / 35

c) urmele formate pe corpul victimei / 35

5.3.2 Urmele produse de armele cu țevă lisă / 37

- a) urmele formate pe armă / 37
- b) urmele formate pe muniție / 37
- c) urmele formate pe corpul victimei / 38

5.4 Expertiza balistică judiciară / 38

Tema 6: Cercetarea criminalistică a înscrisurilor / 39

- 6.1. Considerații de ordin general / 39
- 6.2. Reguli privind ridicarea înscrisurilor de la fața locului / 39
- 6.3 Cercetarea materialului suport și a cernelurilor / 40
- 6.4 Stabilirea falsului material în acte / 41
- 6.5 Cercetarea criminalistică a actelor dactilografiate / 42

Tema 7: Identificarea criminalistică a persoanelor și cadavrelor / 43

TACTICA CRIMINALISTICĂ

Tema 8: Organizarea activității de anchetă penală / 44

Tema 9: Tactica efectuării cercetării la fața locului / 48

Tema 10: Tactica ascultării martorului / 52

Tema 11: Tactica ascultării persoanei vătămate / 56

Tema 12: Tactica ascultării învinuitului / inculpatului / 57

Tema 13: Tactica efectuării confruntării / 61

Tema 14: Tactica efectuării prezentării pentru recunoaștere / 63

Tema 15: Tactica efectuării reconstituirii / 65

Tema 16: Tactica efectuării percheziției / 66

METODOLOGIE CRIMINALISTICĂ

Tema 17: Cercetarea criminalistică a faptelor cauzatoare de moarte violentă / 70

Tema 18: Cercetarea criminalistică a accidentelor de trafic rutier / 72

Tema 1: Noțiuni generale despre criminalistică

1.1 Definiție. Obiect

Criminalistica este definită ca știința care elaborează și folosește un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale.

Obiectul de studiu al criminalistici reiese cu claritate din definiție, anume studiul mijloacelor tehnice și metodelor tactice de investigare a faptelor prevăzute de legea penală.

Din punct de vedere strict didactic, Criminalistica este împărțită în trei mari părți, fiecare cu specificul său, anume:

- a) Tehnica criminalistică;
- b) Tactica criminalistică;
- c) Metodologia (metodica) criminalistică

Tactica și tehnica criminalistică ar putea fi considerată ca o *parte generală* a criminalistici, în vreme ce metodică, aplicând reguli tehnice și tactice la investigarea diverselor categorii de infracțiuni, ar putea reprezenta o *parte specială* a materiei.

Tehnica criminalistică, după cum arată și numele, studiază mijloacele tehnice folosite de organele judiciare în căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea și ridicarea urmelor, în analiza și interpretarea acestora la fața locului sau în laborator.

Tactica criminalistică reprezintă un ansamblu de reguli, de metode tactice utilizate de organele judiciare în efectuarea unor acte procedurale în vederea obținerii maximului de rezultate – în limitele legii – din efectuarea acestora. Astfel există reguli tactice pentru ascultarea persoanelor participante în procesul penal (persoana vătămată, învinuitul / inculpatul, martorul), dar, în egală măsură, pentru efectuarea altor acte procesual penale: prezentarea pentru recunoaștere, confruntarea, cercetarea la fața locului, percheziția, reconstituirea ș.a.

Metodologia criminalistică își propune ca, pe baza mijloacelor tehnice și a regulilor tactice generale, să surprindă specificul investigării diferitelor tipuri de infracțiuni contribuind la specializarea organelor de cercetare penală în soluționarea anumitor categorii de fapte. Astfel, există o metodologie a investigării accidentelor de trafic rutier, există o metodologie a investigării faptelor cauzatoare de moarte violentă, a accidentelor de muncă, a infracțiunilor la regimul bancar, vama ș.a.

În activitatea de cercetare criminalistică intervin nu doar organele de cercetare penală (în înțelesul strict al art. 201 C.proc.pen., fie că sunt organele poliției judiciare, fie organe speciale de cercetare) și procurorul, ci și experții

criminaliști (nu sunt subordonați nici procurorului, nici organului de poliție, ci formează un corp independent în subordinea Ministerului Justiției).

1.2 Legătura criminalisticii cu alte științe

Știința criminalisticii are strânse legături atât cu științele juridice (penale) cât și cu cele nejuridice, fie că vorbim de științe exacte (matematică, fizică, chimie ș.a.) ori de științe umaniste (psihologie, logică ș.a.). Precizarea acestor legături are rolul de a sublinia caracterul interdisciplinar al științei investigării infracțiunilor și de a sublinia faptul că investigatorul penal trebuie să dispună de un serios bagaj de cunoștințe din cele mai diverse domenii pentru a putea lupta, de la egal la egal, cu infractorii.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *drept penal*? Criminalistica ajută la descoperirea și investigarea faptelor prevăzute de legea penală, în susținerea vinovăției sau nevinovăției celor cercetați, în producerea elementelor de probă necesare tragerii la răspundere penală. Condițiile în care persoana răspunde penal, elementele constitutive ale infracțiunilor – necesar fi dovedite pentru sancționarea infractorilor – sunt prevăzute de *dreptul penal*.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *drept procesual penal*?

Obținerea datelor, informațiilor, a elementelor probatorii din analiza urmelor ridicate de la fața locului este o sarcină a criminalistului, însă toate acestea trebuie realizate în formele prevăzute de legea procesual penală, cu respectarea unor drepturi și garanții procedurale în absența cărora acestea nu pot fi prezentate sau avute în vedere ca probă în procesul penal. De asemenea, ascultarea persoanelor participante în procesul penal și efectuarea actelor procesuale prevăzute în Codul de procedură penală trebuie efectuate după niște reguli tactice bine stabilite, dar în egală măsură ele trebuie să se facă în formele prevăzute de lege pentru a fi valide, pentru a avea forță probantă, în caz contrar munca asiduă a organul judiciar putând fi în zadar.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *criminologie*?

Ca știință penală, criminologia contribuie la studiul crimei și criminalului pentru a determina cauzalitatea acestora, pentru a determina condițiile favorizante ale comportamentului infracțional și dinamica acestuia în scopul prevenirii săvârșirii infracțiunilor, în scopul adoptării celor mai bune soluții pentru limitarea comportamentului antisocial. Criminalistica are același țel – al prevenirii infracțiunilor, deosebirea dintre ele fiind aceea că, în vreme ce criminologia analizează dinamica fenomenului infracțional prin prisma cauzelor penale soluționate deja (inclusiv cu ajutorul criminaliștilor), organul judiciar soluționează cazuri concrete sprijinindu-se și de concluziile generale ale criminologilor (de exemplu, în profilarea unui anume tip de infractor – vârstă

probabilă, motivație posibilă ș.a. – pornind de la împrejurările comiterii faptelor, sau în elaborarea diferitelor versiuni de anchetă penală).

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *medicină legală*?

Indiscutabil, criminalistica și medicina legală sunt de nedespărțit în investigarea anumitor infracțiuni, în special cele referitoare la dreptul la viață, la integritate corporală și sănătate al persoanei, a infracțiunilor referitoare la viața sexuală. Medicul legist are o contribuție majoră, uneori indispensabilă, în stabilirea împrejurărilor de comitere a acestor infracțiuni. Totodată însă organul judiciar este cel ce conduce cercetarea penală și cunoașterea elementelor de medicină legală este de natură a eficientiza munca sa de pildă, cunoscând ce poate solicita de la medicul legist, la ce întrebări poate acesta să răspundă în legătură cu cauza penală și care sunt limitările la care acesta este supus.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *psihologie judiciară*?

Psihologia judiciară joacă un rol deosebit de important în special în aplicarea regulilor de tactică criminalistică. Cunoașterea personalității umane, a reacțiilor voluntare sau involuntare ale acestuia, urmărirea comportamentului persoanei și a unor detalii aparent insignifiante (poziția mâinii, a picioarelor, vocea, privirea ș.a.) în cursul efectuării unor acte (audieri, percheziții, confruntări ș.a.) poate da anchetatorului detalii foarte importante despre sinceritatea sau nesinceritatea persoanei aflate în fața sa, poate da informații sau indicii pe care urmele materiale nu le pot furniza.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *fizică*?

Inevitabil cunoștințele de fizică (dinamică, termodinamică, electricitate, optică ș.a.) sunt indispensabile înțelegerii funcționării unor mecanisme, a înțelegerii urmelor pe care aceste mecanisme le lasă – de pildă funcționarea armei militare, funcționarea autovehiculelor și interpretarea urmelor acestora, tehnica fotografiei atât în radiații vizibile, dar și invizibile etc.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *chimie*?

Analiza chimică joacă un rol important în interpretarea celor mai diverse urme găsite și ridicate de la fața locului în condițiile în care pentru majoritatea urmelor materiale analiza formei (conturului) acestora este însoțită de analiza compoziției chimice a acestora. Ne putem gândi astfel la aplicarea chimiei pentru deosebirea urmelor de sânge de cele de ketchup sau vopsea (prin folosirea apei oxigenate), la analiza chimică a hârtiei, a urmelor de cauciuc ș.a.

De ce trebuie organul judiciar să cunoască elemente de *biologie și anatomie*?

La fața locului pot fi găsite frecvent urme biologice de natură umană (sânge, urină, salivă, spermă) sau urme create de contactul corpului uman cu diferite obiecte (urme de mâini, dinți, nas, urechi, buze). Recunoașterea acestor

urme, interpretarea lor, înțelegerea modului de formare sunt toate condiționate de cunoașterea de către organul judiciar a elementelor de biologie umană și anatomie.

Tema 2 : Identificarea criminalistică

Identificarea criminalistică ocupă locul central în investigarea faptelor prevăzute de legea penală. Rolul său deosebit de important justifică necesitatea studierii acestora, a înțelegerii metodelor și regulilor de identificare.

Identificarea reprezintă activitatea de cercetare a obiectelor, ființelor sau fenomenelor prin care se stabilesc însușirile comune ale acestora dar și deosebirile dintre ele, pe baza acestor trăsături fiind împărțite în tipuri, grupe și subgrupe, scopul fiind acela de a stabili pentru fiecare entitate în parte elementele de specificitate.

Scopul procesului de identificare criminalistică îl reprezintă stabilirea *identității* unui anume obiect, fenomen sau ființă.

Identitatea poate fi definită ca reprezentând acea sumă de caracteristici care sunt proprii doar acelui obiect / fenomen / ființă și care îl fac să fie identic doar cu sine, diferențiindu-l de toate celelalte obiecte / fenomene / ființe din subgrupa sa. În analiza procesului de identificare trebuie pornit de la convingerea că natura nu a creat obiecte identice, trase la indigo, că, chiar și în privința celor mai asemănătoare obiecte trebuie găsite și descoperite trăsăturile care asigură identitatea fiecăruia.

Identificarea persoanelor sau obiectelor se poate realiza în trei modalități distincte:

- identificarea *după memorie* - se apelează la memoria martorilor pentru stabilirea însușirilor persoanei sau obiectului căutat
- identificarea *după descrierea trăsăturilor esențiale* - în principiu, tot o identificare după memorie, de această dată detaliile fiind mult mai precise întrucât provin de la persoană apropiată / de la proprietarul bunului de identificat
- identificarea *după urmele lăsate la fața locului* – în general, cea mai utilă și sigură metodă de identificare datorită lipsei subiectivității, a existenței obiective a urmelor

Facem precizarea că, în limbajul comun, noțiunea de „identitate” este legată mai ales de persoane (de exemplu, *se stabilește identitatea lui X, se folosește cartea de identitate* etc.). Noțiunea de identitate în criminalistică este utilizată cu un caracter general, punându-se problema de a se stabili nu doar identitatea unei persoane (de regulă a făptuitorului sau a victimei) ci inclusiv a unor obiecte creatoare de urme (de exemplu, identificarea *mașinii* care a făptuitorul a fugit de la locul accidentului, identificarea *armei* cu care a fost ucisă victima, identificarea *pantofilor* care au creat o anume urmă la locul faptei ș.a.)

2.1 Procedura identificării

Identificarea este o activitate complexă care are drept scop stabilirea identității. Ea este realizată de regulă de către expertul criminalist (într-o expertiză criminalistică) or de către specialistul poliției judiciare (în cuprinsul unui Raport de constatare tehnică). Procesul de identificare prin relevarea acelor trăsături generale și particulare ale obiectului căutat (obiectul de identificat) se face de la general la particular și presupune în principal examinarea urmelor lăsate de aceste obiecte.

Metodologia identificării presupune două etape obligatorii:

1. mai întâi, *examinarea separată* a obiectului purtător de urme
2. apoi *examinarea comparativă* a urmelor

În cadrul *examinării separate* specialistul va analiza obiectele purtătoare de urme în mod individual, separat, încercând a afla cât mai multe detalii utile identificării. Astfel, din analiza separată a proiectilului (glonț) extras din corpul victimei se poate afla calibrul acestuia, materialul din care este fabricat, dacă s-a folosit o armă cu țeavă ghintuită, dacă este de producție internă sau externă ș.a.

În cadrul *examinării comparative* se vor analiza concomitent atât urma găsită la fața locului cât și urma obținută în condiții de laborator de la obiectul suspectat a fi creat prima urmă, scopul fiind acela de a stabili *nu* dacă urmele sunt identice, ci dacă obiectul care a creat acele urme este unul și același.

Examinarea comparativă cunoaște trei modalități: *procedeele confruntării, procedeele juxtapunerii și procedeele suprapunerii*.

Confruntarea presupune o analiză cu ochiul liber sau folosind aparatură tehnică specială (tehnici fotografice sau microscopie comparative) pentru a vedea asemănările și deosebirile existente între obiectele supuse examinării.

Juxtapunerea presupune realizarea în prealabil a unor fotografii ale celor două urme supuse comparației (fotografii la scara naturală sau fotografii mărite, de regulă realizate pe suporturi transparente) și suprapunerea parțială a acestora pentru a se verifica dacă detaliile de pe imaginea uneia din urme se continuă în mod natural prin detaliile de pe imaginea celeilalte urme. Procedeele este folosit în special în cazul urmelor sub formă de striiații sau linii neregulate, **de exemplu** când se verifică dacă striiațiile produse de ghinturi pe glonț ridicat de la fața locului se continuă în mod natural pe striiațiile aflate pe glonț obținut în laborator prin tragere experimentală cu arma suspectului.

Procedeele suprapunerii presupune o suprapunere în integralitate a imaginilor celor două urme/obiecte supuse examinării, fiind un procedeu relativ simplu de utilizat. **De exemplu**, în mediaticizatul caz de omor O.J.Simpson din S.U.A. (celebrul fost fotbalist american acuzat în 1995 de uciderea fostei sale soții și a prietenului acesteia) una din probele acuzării a fost o mânășă din piele găsită la locul crimei pretinzându-se că ar fi cea a inculpatului. Încercarea de a proba

mănușa cu pricina – în cursul procesului penal - a rămas fără rezultat, mănușa fiind prea mică pentru mâna dreaptă a fotbalistului. În fața susținerilor acuzării cum că mănușa din piele s-a strâmtat ca urmare a timpului cât a stat în condiții de umiditate, printr-un experiment de laborator s-a luat o mănușă din piele de exact același tip dar mărimea inculpatului, a fost ținută în condițiile de umezeală similare celei de la locul faptei și, ulterior, cele două mănuși au fost *suprapuse* constatându-se că mănușa folosită la experiment s-a strâmtorat într-o măsură mult mai mică decât dimensiunea mănușii aflate la fața locului. Concluzia: mănușa găsită la fața locului este imposibil să fi fost purtată de fotbalist, să fi fost abandonată în condiții de umiditate și să se fi strâmtorat atât de mult încât să nu-i mai vină acestuia.

2.2 Formularea concluziilor procesului de identificare

La finalul operațiunii de identificare specialistul poate formula trei categorii de concluzii:

- concluzii de certitudine
- concluzii de probabilitate
- concluzii de imposibilitate

Fiecare tip de concluzie corespunde unui anumit nivel de identificare și obligă organul judiciar – beneficiar al operațiunii de identificare – la o anumită conduită ulterioară.

a) *Concluziile de certitudine (concluzii categorice)* pot fi, la rândul lor, de două feluri: pozitive sau negative.

Concluziile *cert pozitive* corespund unui proces complet de identificare în sensul că se reușește a se stabili identitatea obiectului creator de urmă. **De exemplu**, „*urma de deget ridicată de la fața locului în mod cert a fost creată de degetul inelar de la mâna stângă a numitului A.B.*”

Concluziile *cert negative* constată în mod categoric, că urmele supuse cercetării nu au fost create de obiectul bănuit a le fi creat. **De exemplu**, „*înscrisul supus expertizării în mod cert nu a fost scris de numitul A.B.*”

Concluziile *cert pozitive* ajută ancheta penală lămurindu-se aspecte ale comiterii faptei sau a persoanelor ce au participat la săvârșirea ei. Concluziile *cert negative* semnaleză organului judiciar neimplicarea unei anumite persoane, nefolosirea unui anumit obiect la comiterea faptei și poate semnifica împrejurarea că organele de cercetare sunt pe o pistă greșită.

b) *Concluziile de probabilitate* sunt rezultatul unui proces de identificare incomplet, proces în care, analizându-se trăsăturile obiectului căutat – relevante de urmele găsite la fața locului - , nu se reușește a se stabili identitatea, ci doar apartenența de grupă sau subgrupă a obiectului căutat. **De exemplu**, *analizând leziunile aflate pe corpul victimei pentru a stabili mecanismul producerii acestora, medicul legist poate formula următoarele concluzii de probabilitate* „*leziunea de la nivelul capului a putut fi produsă prin lovire activă,*

dar se putea produce și prin cădere și lovire de un plan dur, în condițiile stabilite de anchetă

Concluziile de probabilitate nici nu stabilesc implicarea bănuțitului, nici nu o exclud, în acest fel obligând organele judiciare să apeleze la alte mijloace de probare a faptei săvârșite și a identității făptuitorului.

c) *Concluziile de imposibilitate* sunt cele care constată imposibilitatea identificării (câtuși de generale) a obiectului supus examinării. Cauzele apariții unor astfel de concluzii de imposibilitate sunt diferite, mergând de la calitatea materialului supus examinării (**de exemplu**, în legătură cu urme de sânge uscat ridicate de la fața locului expertul poate constata imposibilitatea stabilirii unor caractere de identificare urmare a expunerii sângelui la condiții meteo distructive o lungă perioadă de timp, sau urmele de mâini ridicate sunt prea șterse pentru a putea păstra caractere utile identificării), la absența unor caractere de identificare (**de exemplu**, imposibilitatea determinării autorului unei semnături formate dintr-o linie frântă) sau la absența aparatului tehnic necesare.

Aceste ultime concluzii îndrumă organele de cercetare spre alte modalități de probare a faptei penale comise.

Tema 3 : Fotografia judiciară

Fotografia ocupă un loc însemnat în cercetarea criminalistică atât ca mijloc de fixare a diferitelor activități de cercetare penală, dar și ca un util instrument în investigarea în laborator a urmelor infracțiunii.

Fotografia clasică implică utilizarea aparatului foto cu film și se bazează pe proprietatea luminii de a descompune în mod diferit sărurile de argint.

Fotografia digitală – cu o dezvoltare fără precedent în ultimii ani – înlocuiește într-o măsură din ce în ce mai mare fotografia clasică, inclusiv în activitatea organelor de urmărire penală , beneficiind de o serie de avantaje de necontestat:

- nu necesită laborator pentru dezvoltare, obținerea imaginilor în format digital fiind condiționată doar de existența unui computer și a unei imprimante color

- posibilitatea de stocare este extrem de facilă, ocupând un loc de depozitare foarte mic (înregistrarea pe CD-uri, pe DVD-uri)

- calitatea imaginii nu se degradează în timp

- imaginile pot fi cu ușurință prelucrate

Cu toate acestea, fotografia clasică rămâne, deocamdată, în ușor avantaj în privința rezoluției imaginii, dar evoluția rapidă a tehnologiei ne îndreptățește a crede că în foarte scurt timp aceste diferențe vor dispărea.

Din punct de vedere al scopului urmărit, fotografia judiciară se împarte în:

- fotografia judiciară operativă
- fotografia judiciară de examinare

3.1 Fotografia judiciară operativă se realizează în scopul fixării celor mai importante activități ale cercetării penale (de exemplu, cercetarea la fața locului, percheziția, reconstituirea ș.a.) rolul său fiind acela de a completa și de a ilustra cele consemnate în procesele verbale întocmite cu asemenea ocazii. De asemenea, fotografia judiciară joacă un rol însemnat în realizarea unor baze de date ale poliției judiciare.

Astfel, fotografia judiciară operativă poate fi:

- a) fotografia efectuată la fața locului;
- b) fotografia semnalmentelor;
- c) fotografia de fixare a altor activități specifice cercetării judiciare

a) În cazul *fotografiei efectuate la fața locului* se vor executa mai multe fotografii urmărind să surprindă locul cercetat având în vedere necesitatea de a se păstra vizual locul respectiv, poziția principalelor obiecte, detalii ale urmelor ș.a. Aceste fotografii se execută de la general la particular:

- fotografia de orientare – surprinde locul cercetat împreună cu cele mai importante vecinătăți (repere din teren), fiind foarte utilă în situația în care s-ar dori revenirea în acel loc, la o dată ulterioară (de exemplu, pentru efectuarea unei reconstituiri)

- fotografia schiță – surprinde doar locul cercetat, fără vecinătăți, oferind o imagine de ansamblu al locului. După caz poate fi *unitară, pe sectoare, de pe poziții contrare sau de pe poziții încrucișate.*

- fotografia obiectelor principale – contribuie la fixarea, în memoria imaginii, a principalelor obiecte din câmpul infracțiunii, a relaționării dintre ele motiv pentru care se folosesc plăcuțe numerotate și benzi metrice așezate lângă acestea (**de exemplu**, se fotografiază victima unui accident de circulație, locul unde se află căciula acestuia etc.)

- fotografia de detaliu – încheie șirul fotografiilor efectuate la fața locului surprinzând detalii ale obiectelor, ale urmelor (**de exemplu**, se fotografiază orificiul de intrare al glonțului în corpul victimei)

b) *Fotografia semnalmentelor* este utilizată în scopul identificării persoanelor pornind de la principalele semnalmente ale acestora. După scopul urmărit distingem: fotografia de identificare a persoanelor, fotografia de identificare a cadavrelor și fotografia de urmărire.

c) *Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală* poate fi efectuată cu prilejul a diferite activități: fotografia efectuată cu ocazia *percheziției*, a *restituirii*, a *prezentării pentru recunoaștere* însoțind și ilustrând cele consemnate în procesul verbal. Fotografia judiciară poate fi înlocuită, în astfel de cazuri, de folosirea camerelor de filmat (analoge sau digitale).

3.2 Fotografia judiciară de examinare presupune aparatură de înaltă tehnicitate și se realizează de specialiști, de regulă, în laborator, nefiind însă exclusă folosirea acesteia și în teren. Fotografia de examinare, în raport cu sursa de lumină utilizată și de tehnica folosită, se subclasifică în fotografia în *radiații vizibile* și fotografia în *radiații invizibile*.

a) *Fotografia în radiații vizibile* utilizează lumina din spectrul vizibil ochiului uman, putând fi:

- fotografie de ilustrare
- fotografie de comparare (prin cele trei moduri anterior expuse: confruntare, juxtapunere și suprapunere)

- fotografia de umbre
- fotografia de reflexe
- fotografia de contraste
- fotografia separatoare de culori

b) *Fotografia în radiații invizibile* presupune utilizarea unei aparaturi speciale atât în ceea ce privește sursa de lumină, cât și aparatul receptor al imaginii și se bazează pe proprietățile unor radiații invizibile de a fi reflectate sau de a străbate în mod diferit corpurile în funcție de proprietățile lor fizice. Distingem astfel între:

- fotografia de examinare în radiații ultraviolete (U.V.) – de exemplu, pentru descoperirea urmelor de mâini

- fotografia de examinare în radiații infraroșii – pentru fotografii în condiții de întuneric, fum, ceață

- fotografia de examinare în radiații X (sau radiații Roentgen – utilizate și la efectuarea radiografiilor medicale) - pentru fotografierea obiectelor înghițite

- fotografia de examinare în radiații Gamma – de exemplu pentru cercetarea interiorului unei arme

- fotografia de examinare în radiații beta – de exemplu, pentru examinarea densității și grosimii hârtiei

- fotografia de examinare în radiații neutroni – pentru depistarea stupefiantelor sau a explozivilor

TEHNICA CRIMINALISTICĂ

- STUDIUL URMEI -

Tema 4 : Cercetarea criminalistică a urmelor (traseologia).

4.1. Noțiuni de Traseologie. Clasificarea urmelor

Studiul urmelor reprezintă partea cea mai consistentă a tehnicii criminalistice. Știința care se ocupă de studiul urmelor poartă denumirea de *traseologie* (din limba franceză, *trace* = urmă).

Urma poate fi definită ca fiind *orice modificare produsă în lumea materială prin activitatea omului sau a celorlalte ființe sau obiecte și care prezintă interes pentru activitatea de cercetare a unei fapte prevăzute de legea penală având un raport de cauzalitate cu fapta comisă.*

Spuneam anterior că una dintre cele mai importante modalități de identificare a persoanelor sau obiectelor este cea legată de analiza urmelor lăsate de acestea la locul faptei.

Profesorul francez Edmond Locard afirma, la începutul secolului XX , că orice contact generează urme. Așadar putem spune că nu e posibil ca o persoană sau obiect să interacționeze cu mediul exterior fără a lăsa urme.

Această constatare duce la concluzia, importantă pentru criminaliști, că nu există crima perfectă, crima fără urme. Urmele există la locul faptei și găsirea lor este o chestiune de pregătire a anchetatorului, de existență a unor mijloace tehnice adecvate.

Urmele sunt rezultatul interacțiunii dintre două obiecte: obiectul *creator de urmă* (cel care generează urma, obiect ce trebuie identificat pe baza urmei lăsate – **de exemplu**, mâna infractorului) și obiectul *primitor de urmă* (obiectul cu care vine în contact obiectul creator și care păstrează urma acestuia – **de exemplu**, paharul pe care s-au imprimat detaliile mâinii infractorului).

Urmele se clasifică după modalitatea de formare în urme de *reproducere*, urme formate *din obiecte și substanțe* și urme ale *incendiilor și exploziilor*.

Urmele de reproducere sunt cele care reproduc forma sau detaliile obiectului creator de urmă și cunosc, la rândul lor, o serie de subclasificări:

- **după modul de contact** al celor două obiecte întâlnim urme
  - urme *statice* – printr-un singur contact între obiectul creator și cel primitor de urmă (**de exemplu**, urmele de deget lăsate prin apucarea unui pahar de sticlă)
  - urme *dinamice* – formate atunci când obiectul creator alunecă pe suprafața obiectului primitor de urmă (**de exemplu**, când roata frânată a

unui autovehicul în mișcare alunecă pe suprafața asfaltului generând urme de frânare)

- **după consistența obiectului primitor** de urmă distingem între

- urme *de suprafață* – când obiectul primitor și cel creator de urmă au aceeași consistență sau obiectul primitor este mai dur decât obiectul creator (**de exemplu**, urmele de buze imprimate pe gura unui pahar). La rândul lor, urmele de suprafață pot fi :

- ❖ urme *de stratificare* – create prin transfer de substanță de la suprafața obiectului creator pe obiectul primitor de urmă (**de exemplu**, urmele de frânare formate prin depunere de cauciuc pe asfalt)

- ❖ urme *de destratificare* – create prin transfer de substanță de pe suprafața obiectului primitor de urmă pe obiectul creator de urmă (**de exemplu**, urmele de mâini formate prin atingerea unei suprafețe proaspăt vopsite)

- urme *de adâncime* – când obiectul creator de urmă pătrunde în substanța obiectului primitor de urmă (de o consistență mai moale) generând o urmă tridimensională¹ (de exemplu, urma de picior formată prin afundarea în stratul proaspăt de zăpadă)

- **după natura obiectului creator** distingem :

- urme *de mâini*
- urme *de picioare*
- urme *de buze și dinți* ș.a.

- **după modalitatea de formare** a urmei:

- urme *locale* - formate prin contactul direct, nemijlocit între obiectul creator și obiectul primitor de urmă
- urme *de contur* – formate prin proiectarea imaginii obiectului creator pe suprafața obiectului primitor de urmă consecința intervenției unui factor extern celor două obiecte (**de exemplu**, urma produsă de staționarea unei mașini pe asfalt o perioadă de timp în care a nins din abundență)

- **după dimensiuni** întâlnim:

- *macroure* – ce pot fi percepute de om cu propriile simțuri
- *microure* – ce pot fi descoperite doar prin folosirea aparaturii tehnice speciale (**de exemplu**, pulberi de vopsea sau de metal)

În cercetarea criminalistică a urmelor distingem două momente în egală măsură de importante pentru reușita investigării: *cercetarea la fața locului* a urmelor, urmată de transportul și *analiza în laborator* a acestora.

În cercetarea urmelor la fața locului anchetatorul trebuie să cunoască regulile specifice activităților de căutare, descoperire, relevare a urmelor (adică

---

¹ La ridicarea acestor urme se folosesc, de regulă, mulajele

de facere vizibilă a acestora - în cazul urmelor invizibile, denumite mai corect urme *latente*), fixare și ridicare.

4.2 Urmele formate de contactul obiectelor cu diferite părți ale corpului uman

Cele mai des întâlnite urme formate de părțile corpului uman, urme ce reproduc detalii ale acestora, sunt:

4.2.1 urmele de mâini

4.2.2 urmele de picioare

4.2.3 urmele de buze și de dinți

4.2.1 URMELE DE MÂINI

(A) *Topografia mâinii*

Pentru identificarea, la fața locului, a urmelor de mâini este necesar a se cunoaște topografia mâinii. Pentru cercetarea criminalistică nu interesează mâna în întregime, ci doar acea parte cuprinsă între încheietura pumnului și vârful degetelor. Aceasta are două fețe: fața palmară și fața dorsală.

Fața *palmară* este cea care prezintă interes deosebit pentru cercetarea criminalistică prin particularitățile pielii de pe această parte și este alcătuită din trei zone distincte: *zona digitală*, *zona digito-palmară* și *zona palmară*.

1. *Zona digitală* cuprinde degetele mâinii, fiecare deget fiind alcătuit din trei fragmente osoase (în afara degetului mare, alcătuit din doar 2 fragmente osoase), denumite, de la baza degetului către vârf: falange, falangine și falangete. De regulă, urmele de mâini lăsate la fața locului de către infractor reprezintă impresiuni ale desenului papilar existent pe *falangete* urmare a faptului că această zonă reprezintă partea mâinii ce asigură contactul maxim cu obiectele pe care le apucăm, le transportăm, de care ne sprijinim etc.

2. *Zona digito-palmară* este zona cuprinsă între baza degetelor și șanțul flexoral format ca urmare a diferenței de lungime a degetelor pe fața dorsală față de suprafața palmară.

3. *Zona palmară* este cuprinsă între șanțul flexoral și încheietura pumnului și cuprinde două regiuni: regiunea tenară și regiunea hipotenară, regiuni separate de un alt șanț flexoral ce străbate oblic palma, denumit popular „*linia vieții*”.

Identificarea criminalistică a persoanelor pornind de la urmele de mâini se bazează pe proprietățile tegumentului de la nivelul falangetelor. Astfel, la o analiză atentă a acestuia observăm că pielea prezintă o serie de ridicături denumite *papile*, înșiruite de-a lungul unor creste denumite *creste papilare*, separate prin *șanțuri interpapilare*.

Aceste creste papilare descriu o serie de desene papilare utile în identificarea persoanei.

Stabilirea cu certitudine a identității persoanei care a creat o anume urmă , găsită la fața locului, este posibilă datorită trăsăturilor desenului papilar. Astfel, desenul papilar se bucură de **unicitate**, **fixitate**, **inalterabilitate** și **longevitate**.

Unicitatea = proprietatea desenului papilar de a fi, în principiu, unic, irepetabil. Caracterul unic este dat de multitudinea formelor și detaliilor creștelor papilare. Din punct de vedere matematic șansele de a exista două amprente digitale cu aceleași trăsături este apropiat de zero, astfel încât se poate spune cu 99,999% certitudine că o anume amprentă găsită la fața locului nu putea fi creată decât de o singură persoană.

Fixitatea = proprietatea desenului papilar de a rămâne fix, nemodificat de-a lungul vieții, din momentul formării sale (din aproximativ a VI-a lună de viață intrauterină) până la momentul morții. Această trăsătură permite, **de exemplu**, identificarea persoanei aflată la vârsta maturității pornind de la o impresiune aflată într-o bază de date, impresiune obținută în tinerețea persoanei, tocmai datorită faptului că, odată cu creșterea și înaintarea în vârstă, desenul papilar rămâne nemodificat indiferent de evoluțiile tegumentului pe care acest desen este grefat (pielea crește odată cu degetul, se lungește, se lățește, se încrețește etc., dar creștele papilare nu își modifică traiectul și trăsăturile).

Inalterabilitatea = proprietatea desenului papilar de a nu putea fi modificat (alterat). Desigur, vorbim despre posibilitatea de a altera desenul papilar în sensul de a da naștere unui alt desen papilar ce nu seamănă cu cel inițial și care, în acest fel, nu poate fi atribuit acelei persoane. Această precizare este necesară deoarece, în sens larg, alterarea sau modificarea țesutului la nivelul degetelor este posibilă – fiind un țesut viu, degradabil – fie prin metode chimice (**de exemplu**, prin folosirea acizilor) sau fizice (**de exemplu**, prin tăieturi sau prin ardere). Încercările de modificare a desenului papilar în modalitățile mai sus amintite a avut două rezultate diferite, dar în egală măsură dăunătoare pentru infractor:

- fie alterarea țesutului este de suprafață astfel că acesta se reface integral în aceeași formă inițială (deci nu se modifică desenul papilar)
- fie alterarea afectează țesuturile mai profunde ale pielii astfel încât nu are loc o refacere integrală. În acest caz însă apar semne particulare - cicatrice - care, pe lângă faptul că nu împiedică identificarea, mai mult, contribuie la o mai ușoară stabilire a identității persoanei

Longevitatea = este proprietatea desenului papilar de a dăinui în timp, de la naștere până la moarte și chiar după moarte, până la descompunerea suportului desenului (tegumentul de la nivelul degetelor), în raport de condițiile de mediu în care se află cadavrul, proces de descompunere care poate dura de la câteva luni până la zeci chiar sute de ani. Păstrarea desenului papilar și după

moarte – o anumită perioadă de timp – face posibilă identificarea cadavrelor a căror identitate este necunoscută.

(B) Cercetarea urmelor de mâini

Urmele de mâini găsite la fața locului pot fi, după modalitatea de formare, urme de stratificare sau de destratificare, urme statice sau dinamice, urme vizibile sau latente.

Cele mai importante pentru cercetarea criminalistică sunt urmele latente (invizibile cu ochiul liber) formate prin atingerea cu mâna a diferitelor obiecte lucioase, urme formate prin depunere de substanțe de la nivelul pielii (transpirație, substanțe grase, celule moarte).

Căutarea și descoperirea urmelor de mâini se face pe suprafețele netede, lucioase (sticlă, porțelan, mobilă ș.a.) dar și pe alte obiecte, ambalaje (celofan, staniol, hârtie velină ș.a.), întotdeauna încercând a reconstitui mintal traseul parcurs de infractor la locul faptei și obiectele pe care acesta le-ar fi putut atinge. Se folosesc surse de lumină naturală, proiectate sub un unghi de 45 grade, sau chiar lampa cu radiații ultraviolete.

Relevarea urmelor papilare are rolul de a evidenția urmele latente, de a le face vizibile în scopul fixării lor și al ridicării. Relevarea amprentelor se poate realiza prin trei metode diferite: *fizice*, *chimice* și *optice*.

➤ metodele fizice au în vedere fie procedeul *prăfuirii* (cel mai des utilizat) – aplicarea unui praf special, contrastant, aflat în trusa criminalistică, aplicare realizată cu ajutorul unei pensule; procedeul *afumării* presupune introducerea obiectului purtător de urmă într-o incintă în care se arde polistiren sau camfor, funinginea aderând la urma de deget; alte tehnici avansate permit chiar relevarea urmelor aflate pe materiale textile prin marcarea cu izotopi radioactivi

➤ metodele *chimice* presupun folosirea unor vapori de iod, acid fluorhidric sau reactivi chimici, substanțele alese depinzând de suportul pe care se află urma, precum și de vechimea acesteia

➤ metodele *optice* presupun utilizarea unei surse de lumină pentru relevarea urmelor, fie că e lumină din spectrul vizibil (lumina albă), fie că se folosesc radiații invizibile (ultraviolete și infraroșii)

Fixarea urmelor se face prin fotografiere și prin descrierea lor în procesul verbal.

Ridicarea urmelor se realizează, în funcție de particularitățile acesteia, prin fotografiere, prin transferarea pe o peliculă adezivă sau chiar prin ridicarea în întregime a obiectului purtător de urmă - în condițiile în care acesta este de mici dimensiuni și este comod transportabil în laborator. În cazul urmelor de adâncime se pot folosi mulajele.

(C) Analiza și expertizarea urmelor de mâini are loc de către personal specializat și prin folosirea tehnicii de laborator.

În raport de detaliile desenului papilar, acestea se clasifică în trei mari grupe:

- *deltice* – liniile desenului papilar descriu litera grecească „delta” . La rândul lor pot fi monodeltice, bideltice, trideltice, cuatrodeltice (raportat la numărul de delte prezente) sau pot fi sinistrodeltice/dextrodeltice după cum delta este așezată în stânga sau în dreapta desenului papilar
- *adeltice* - liniile desenului papilar nu descriu o deltă, dar formează alte formațiuni geometrice (arc de cerc, pin ș.a.)
- *amorfe* – desenul papilar nu descrie nici o formă geometrică cunoscută

Identificarea infractorului pe baza amprente digitale găsită la fața locului presupune inevitabil o comparație între urma găsită și impresiunea digitală obținută de la suspect (bănuț), fie că acesta este la dispoziția organelor de anchetă, fie că acesta a fost anterior amprentat (cu ocazia săvârșirii altor infracțiuni)

Dacă se prezintă expertului *doar urma* ridicată de la fața locului (nu există un suspect), acestuia i se poate cere să stabilească:

- dacă urma este palmară sau digitală
- regiunea palmară și mâna de la care provine (stânga sau dreapta)
- falangeta, degetul și mâna care au creat urma
- tipul, grupa și subgrupa urmei
- vechimea urmei
- caracteristicile de identificare individuale

Dacă se prezintă expertului atât urma ridicată cât și impresiunea digitală obținută de la suspect, atunci acesta poate dacă urma în litigiu a fost creată de mâna suspectului și, în mod concret, de care deget și de la care mână.

Acest proces de identificare presupune din partea expertului obligația de a găsi un minim de 12 puncte de coincidență între cele două urme analizate, aceste puncte de coincidență fiind date de traseul pe care îl descriu crestele papilare (de exemplu: bifurcație, trifurcație, inel, butonieră, început de creastă, sfârșit de creastă ș.a.).

Începând cu anul 1998 în România s-a introdus un sistem computerizat de prelucrare a bazelor de date cu amprente (ampretele celor cercetați penal și ampretele necunoscute ridicate de la locul infracțiunilor) – sistemul AFIS 2000 – ceea ce ușurează foarte mult activitatea de căutare a amprentelor în baza de date.

4.2.2. URMELE DE PICIOARE

Pătrunderea infractorului în câmpul infracțiunii presupune – în majoritatea cazurilor – lăsarea de către acesta de urme de picioare. Însă, nu

Întotdeauna aceste urme sunt bine imprimate sau suficient de bine individualizate pentru a putea ajuta organul de cercetare în stabilirea identității făptuitorului.

Urmele de picioare pot fi, în raport cu natura obiectului creator:

- urme de picior încălțat (de exemplu, urmele pantofilor)
- urme de picior semi-încălțat (cele create de piciorul încălțat cu șosetă sau ciorap)
- urme de picior descălțat (urmele plantei piciorului)

Ele pot fi urme de suprafață sau de adâncime, urme vizibile sau latente.

Căutarea și descoperirea urmelor se realizează mai dificil decât în cazul urmelor de mâini. Dacă urmele sunt latente – formate de piciorul descălțat – se vor aplica aceleași reguli ca în cazul urmelor latente de mâini. Dacă piciorul este încălțat, urmele vor fi căutate cu precădere în locurile de pătrundere și, respectiv, de ieșiri din câmpul infracțiunii.

Fixarea urmelor se face prin fotografiere și prin descrierea în procesul verbal.

Ridicarea urmelor se realizează, în raport cu natura urmei, prin fotografiere, prin transferarea pe o peliculă adezivă sau prin realizarea de *mulaje*.

Pentru realizarea mulajelor se folosește de regulă, gipsul, ceara sau parafina.

În cazul gipsului, acesta se amestecă cu apă până se obține o pastă subțire de consistența smântâniei (o pastă prea moale se întărește greu și are tendința de a ieși din formă, o pastă prea consistentă riscă să distrugă detaliile de finețe ale urmei sau să nu redea toate denivelările acesteia). Gipsul se toarnă în 2-3 reprize iar în conturul urmei se așează bețe sau sârme pentru a-i asigura rigiditatea necesară ridicării și transportului.

Urmele de picioare găsite la fața locului pot fi urme disparate sau se pot găsi sub forma **cărării de urme**. Pentru a avea o *cărare de urme* e nevoie să descoperim la fața locului cel puțin trei urme consecutive de picior (două de la un picior, cealaltă de la celălalt picior). Analiza cărării de urme poate furniza informații suplimentare celor obținute prin interpretarea unei urme singulare. Pentru acest motiv în cărarea de urme găsită la fața locului se vor măsura și nota (desena) următoarele elemente: **direcția de mișcare, linia mersului, lungimea pasului, lățimea pasului și unghiul pasului**.

Direcția de mișcare a făptuitorului se află din examinarea generală a urmelor observând poziționarea degetelor și a călcâiului (la piciorul descălțat) sau vârful și tocul pantofilor (la piciorul încălțat). În schița efectuată la fața locului o însemnăm cu o linie continuă terminată cu o săgeată indicând direcția de deplasare.

Linia mersului este linia frântă ce unește aceleași repere ale fiecărei urme (de exemplu, linia ce unește centrele exterioare ale călcâielor) fiind

reprezentată în schiță ca o linie frântă. Linia mersului ajută la stabilirea unghiului pasului.

Lungimea pasului se măsoară ca distanța dintre călcâiul (tocul) urmei unui picior la călcâiul (tocul) urmei imediat următoare. În raport cu lungimea pasului se poate stabili dacă persoana respectivă alerga sau mergea normal, dacă ducea o greutate, dacă este de statură mică sau mare ș.a.

Lățimea pasului se calculează ca distanța între două linii punctate ce trec prin partea interioară a călcâielor (piciorul stâng și cel drept) și sunt paralele cu direcția mersului. Analizând lățimea pasului se pot trage o serie de concluzii privitoare la persoana ce a creat aceste urme, cunoscându-se că:

- o persoană care duce o greutate sau o persoană în vârstă are tendința de a mări lățimea pasului (coborând astfel centrul de greutate)
- o persoană care aleargă micșorează lățimea pasului
- prin educație, persoanele de sex feminin merg având o lățime foarte mică a pasului

Unghiul pasului se stabilește prin intersecția unei linii ce străbate median urma piciorului (de la vârf la călcâi) cu linia mersului. Deschiderea unghiului pasului este direct proporțională cu viteza de deplasare.

4.2.3.URMELE DE BUZE ȘI URMELE DE DINȚI

(A) Urmele reprezentând conturul și desenul buzelor pot oferi unele date utile identificării persoanei. Cercetările realizate pe plan mondial în ultimii ani converg spre a dovedi că buzele umane prezintă un desen și caracteristici apte a duce la identificarea persoanei.

Urmele de buze se formează, de regulă, prin depunere de substanțe pe corpurile atinse (se depune salivă, ruj, sânge, produse alimentare) astfel că în cercetarea acestora se analizează nu doar forma, conturul, desenul buzelor, dar se realizează și o analiză a substanței depuse de pe buze.

Căutarea și descoperirea urmelor de buze - urmele de buze pot fi găsite la fața locului pe diferite obiecte, în special pe cele care sunt, în mod obișnuit, duse la gură. - pe pahare, sticle, linguri, instrumente stomatologice, dar în egală măsură pot fi descoperite și pe lenjeria de corp, pe corpul victimei.

Relevarea urmelor latente de buze se realizează prin pudrarea cu ajutorul pensulei a unor pulberi de contrast sau prin afumare. Se pot folosi, de asemenea, și metode optice de relevare a urmelor latente de buze.

Fixarea urmelor de buze se realizează prin fotografierea lor și prin descrierea în procesul verbal.

Ridicarea urmelor de buze se realizează cu ajutorul peliculei adezive sau chiar se ridică obiectul purtător de urme dacă acesta este comod transportabil.

Identificarea a persoanei după urmele de buze presupune analiza comparativă a urmei găsită la fața locului și cea obținută în condiții de laborator de la persoana bănuită. Se vor analiza atât trăsăturile generale ale buzei (forma, lungimea, grosimea) cât și trăsăturile individuale ale papilelor aflate la nivelul buzei (numite *papile coriale*), anume poziția, formele, lungimea și grosimea papilelor., desenul pe care acestea îl descriu.

(B) *Urmele de dinți* au o valoare importantă în identificarea persoanei, fiind utilizate în România, pentru prima dată, pentru rezolvarea cu succes a unui caz răsunător de ucigaș în serie – cazul Rîmaru (1971). Acestea pot fi întâlnite în special în cazul infracțiunilor de violență, violuri, tâlhării (atât pe corpul victimei, cât și al agresorului), dar și în cazul altor infracțiuni non violente când asemenea urme sunt lăsate la fața locului în diverse produse alimentare mușcate (brânzeturi, fructe – mere, pere ș.a) apte să păstreze cu finețe detaliile desenului dinților.

Urmele de dinți se pot prezenta ca urme statice sau urme dinamice, ca urme de adâncime – ridicarea lor făcându-se, în acest caz, cu ajutorului mulajelor din gips dentar, ori ca urme de suprafață (de exemplu, urmele de mușcătură de pe pielea omului) – caz în care urme vor fi fotografiate și descrise în procesul verbal. Obiectele ușor transportabile vor fi ambalate cu grijă și trimise spre analiză la laborator.

În cercetarea urmelor de dinți prezența medicului stomatolog este indispensabilă. În procesul de identificare se vor avea în vedere unele trăsături sau anomalii ale dentiției: lungimea și lățimea dinților, orientarea lor pe cele două maxilare, distanța dintre dinți, lipsa unor dinți, lucrări protetice, uzura dinților. Se vor lua mulaje de comparație de la persoana bănuită sau se vor compara urmele găsite la fața locului cu fișa dentară a persoanei suspecte (dacă suspectul nu este găsit).

4.3 URMELE INSTRUMENTELOR DE SPARGERE

Instrumentele de spargere există într-o mare varietate pornind de la cele mai simple, aflate la îndemâna oricui (piatra, șurubelnița, cușitul), până la aparate complexe. Sunt considerate a fi **instrumente de spargere** acele *instrumente special concepute sau adaptate pentru a înfrânge dispozitivele de închidere și de protecție a accesului în diferite locuri*. În egală măsură infractorii pot folosi – ca **instrumente de spargere** – și *orice corp contondent dur*.

Din punct de vedere criminalistic instrumentele de spargere, în raport cu modalitatea în care acționează, sunt împărțite în cinci mari categorii: instrumente de tăiere, instrumente de frecare, instrumente de apăsare, instrumente de lovire și instrumente de ardere-topire, fiecare dintre ele lăsând urme specifice.

(A) **Instrumentele de tăiere** sunt corpuri dure, ascuțite ce pot pătrunde în substanța unui obiect (purător de urmă) de consistență mai moale. Direcția tăieturilor poate indica existența unui stângaci sau dreptaci.

Există trei categorii de instrumente de tăiere – în raport de modalitatea de producere a tăieturii, anume:

➤ cele care acționează cu o singură lamă: cuțit, topor, daltă ș.a. Urmele create sunt urme dinamice sub forma unor striiații observabile cu microscopul electronic

➤ cele ce acționează cu două lame: foarfecele, cleștele. Pe lângă urmele dinamice sub forma striiațiilor, cu ochiul liber se pot observa urme sub forma cozii de rândunică, urme create în momentul fiecărei tăieturi.

➤ cele ce acționează pătrund în material prin rotire: burghie, sfredele.

(B) **Instrumentele de frecare** acționează prin alunecarea obiectului creator de urmă pe suprafața obiectului primitor de urmă și îndepărtarea – la fiecare alunecare – a unui strat superficial de substanță de la exteriorul acestuia. În această categorie se includ: pilele, pânzele de bomfaier, fierăstraiele ș.a.

Urmele dinamice create (striiațiile) au valoare redusă de identificare. Se va ridica, însă, cu grijă, de la fața locului, pilitura formată, aceasta, prin analiză de laborator, indicând natura și compoziția instrumentului de frecare.

(C) **Instrumentele de apăsare** acționează asupra sistemelor de închidere prin crearea unui sistem de pârghie. Sun folosite răngi, leviere, șurubelnițe ș.a., urmele formate prin înfundare reproducând detaliile obiectului creator de urmă.

(D) **Instrumentele de lovire** sunt, cel mai adesea, bolovanii, cărămida, orice alte corpuri dure proiectate asupra gemurilor sau vitrinelor. Nu sunt create urme utile identificării, dar de cele mai multe ori obiectul folosit – fără valoare – va fi abandonat la fața locului. Poziția acestuia și locul de proiectare a cioburilor poate furniza indicii cu privire la direcția din care s-a acționat.

(E) **Instrumentele de ardere-topire** folosesc flacăra pentru topirea metalului sau pentru arderea instrumentelor de protecție. La cercetarea acestor urme se au în vedere transformările fizico-chimice produse asupra metalului pentru a se stabili ce tip de aparat a fost folosit (având în vedere că uneori e nevoie de aparatură specială care să dezvolte temperaturi foarte înalte în vederea topirii, **de exemplu**, a dispozitivelor caselor de bani – cele cu plasmă, cu flacăra oxiacetilenică sau cu raze laser)

4.4 URMELE MIJLOACELOR DE TRANSPORT

4.4.1 Considerații generale

Criminalistica studiază un număr relativ redus de mijloace de transport, în special cele care circulă pe drumurile publice, celelalte mijloace (aeriane, navale și feroviare) fiind cercetate – în cazul unor fapte penale – de specialiști din cadrul autorităților de reglementare din domeniile respective.

În afara mijloacelor de transport autopropulsate sau cele trase de animale (circulând pe drumurile publice) criminalistica abordează și urmele create de unele mijloace de transport acționate de om – bicicleta, roaba, schiurile.

Principala clasificare a mijloacelor de transport se realizează în raport cu modalitatea de propulsie a mijlocului respectiv: *mijloace de transport auto* și *mijloace de transport hipo*.

4.4.2 Urmele mijloacelor de transport auto

Urmele create de mijloacele de transport auto se împart în 3 tipuri:

- urme de rulare (create de roți)
- urme de impact
- urme de substanțe provenite de la autovehicule

(A) **Urmele de rulare** sunt create de roțile autovehiculului și pot fi urme statice și urme dinamice.

Urmele statice de rulare se creează printr-un singur contact între pneu și sol în cazul deplasării obișnuite a autovehiculului (fiecare porțiune a pneului ia contact cu o altă porțiune de asfalt). Urmele statice de rulare pot fi urme de suprafață (**de exemplu**, urmele lăsate de pneurile ude pe asfaltul uscat) sau urme de adâncime (**de exemplu**, urma pneului imprimată într-un sol moale), iar cele de suprafață pot fi de stratificare (exemplul de mai sus) sau de destratificare.

Din analiza urmelor statice de rulare se pot desprinde concluzii privind:

- numărul osiilor autovehiculului (majoritatea având două osii – osia roților din față și osia roților din spate)
- ecartamentul – adică distanța dintre roțile aflate pe aceeași osie
- ampatamentul – adică distanța dintre cele două osii. Atât ecartamentul cât și ampatamentul sunt date stabilite pentru fiecare tip / model de autovehicul și figurează în cartea de identitate a acestuia
- detaliile desenului antiderapant al anvelopelor. Astfel, fiecare producător de anvelope are un număr de modele pe care le comercializează, fiecare model având un desen antiderapant aparte. Mai precizăm faptul că, de regulă, la fața locului sunt găsite urmele lăsate de pneurile din spate ale autovehiculelor deoarece pentru majoritatea mașinilor distanța roților din față

este egală cu cea a roților din spate, ceea ce face ca urmele roților din spate să se suprapună peste celelalte.

➤ lățimea benzii de rulare – este mai mare când se transportă încărcături mari ori când viteza de deplasare este mică și se îngustează pe măsură ce crește viteza de deplasare

➤ circumferința roții – ce poate fi aflată măsurând distanța între două semne particulare consecutive aflate în urma creată, semne generate de intercalarea în desenul antiderapant de pietricele, cioburi, cuie ș.a.

Urmele dinamice de rulare sunt create în momentul frânării – atunci când aceeași porțiune a pneului alunecă de-a lungul solului în momentul blocării roții.

Din analiza urmei de frânare se pot stabili date cu privire la:

➤ starea tehnică a autovehiculului – dacă sistemul de frânare era în stare bună de funcționare sau nu

➤ viteza de deplasare a autovehiculului în momentul începerii frânării – cunoscând că lungimea urmei de frânare este direct proporțională cu viteza de deplasare

➤ compoziția chimică a pneului – prin ridicarea de la fața locului a particulelor de cauciuc lăsate în urma frecării cu solul

(B) Urmele de impact – pot fi create în urma impactului unui autovehicul cu un obstacol fix sau mobil (cu un alt autovehicul).

În cazul impactului cu un *obstacol fix* (zid, pom, stâlp ș.a.) are loc un schimb de substanțe între cele două obiecte astfel că pe mașină vor rămâne urme formate din var, coajă de copac, așchii de lemn ș.a., în vreme ce pe obstacolul lovit se vor găsi particule din vopseaua mașinii, particule metalice, resturi de sticlă și plastic.

În situația impactului cu *un autovehicul staționat* va rezulta o deplasare a unuia dintre cele două vehicule (cel cu masa mai mică va fi deplasat în urma impactului) și se va pune problema stabilirii locului impactului și a poziției autovehiculelor anterior. Locul de impact se determină căutând particulele de metal, sticlă, plastic, urmele de pământ sau praf ce se desprind de pe vehicule în momentul lovirii.

Impactul în depășire este dovedit de prezenta pe ambele vehicule de striaii laterale (în dreapta autovehiculului depășit și în stânga celui ce a încercat depășirea) și de un transfer de substanțe între acestea (atât particule metalice cât și de vopsea).

În situația *coliziunii frontale* între două vehicule în mișcare ambele vor fi proiectate la distanțe diferite de locul impactului, în raport de masa fiecăruia și de viteza de deplasare. Stabilirea locului impactului prezintă o importanță

deosebită în stabilirea modalității de producere și în stabilirea vinovăției persoanelor implicate în accident.

(C) **Urmele de substanțe provenite de la autovehicule** sunt urme materie desprinse fie din ansamblurile și subansamblurile mașinii (**de exemplu**, picături sau bălți de ulei de motor, de benzină, motorină, lichid de frână, lichid de răcire ș.a.) fie substanțe transportate ocazional de autovehiculul în cauză (**de exemplu**, camioane ce transportă făină, grâu, porumb ș.a.). Toate aceste urme pot contribui la furnizarea de date necesare identificării autovehiculului.

4.4.2 Urmele mijloacelor de transport hipo

Mijloacele de transport hipo și urmele create de acestea sunt cercetate din punct de vedere criminalistic în special în situația producerii unor accidente de trafic rutier sau în situația investigării unor furturi în care autorii s-au folosit de asemenea mijloace pentru transportarea bunurilor sustrate.

Cel mai des sunt implicate căruțele și săniile trase de cai, carele cu boi fiind din ce în ce mai rare.

În cazul căruțelor trase de cai se cercetează trei categorii de urme:

- urmele roților atelajului
- urmele animalelor de tracțiune
- urmele însoțitorilor

1. Căruțele pot avea roți tradiționale din lemn (îmbrăcate cu șină metalică) sau pot folosi pneuri de autoturisme (de regulă, pneuri uzate). Urmele create de roți pot fi urme de adâncime sau urme de suprafață, urme de stratificare sau de destratificare.

Din analiza urmelor create se poate măsura *ecartamentul* roților (distanța dintre roțile aflate pe aceeași osie), element ce permite deosebirea urmelor create de căruța cu pneuri de cele lăsate de un autoturism – cunoscându-se că ecartamentul autoturismului este o dimensiune calculată cu precizie de mm, în vreme ce la căruțe, aceasta depinde de inspirația meșterului creator.

O altă posibilitate de distingere între cele două mijloace de transport este dată de existența jocului în osie la căruțe, ceea ce face ca urma pneului să fie ușor șerpuită (se spune că *fulează* roata), lucru care nu se întâmpla la autoturisme.

Dacă roata este construită din lemn cu șină metalică se poate afla *circumferința roții* căutând în lungimea urmei semne particulare care se repetă regulat, mai precis distanța dintre asemenea două semne. Aceste semne particulare sunt create în mod cert în urmă datorită existenței unei porțiuni unde se îmbină cele două capete ale șinei metalice.

2. Animalele de tracțiune creează urme de copite sau urme de potcoave.

Din analiza urmelor create se stabilește dacă atelajul folosea unul sau două animale de tracțiune, dacă acestea erau potcovite, dacă potcoavele erau noi sau uzate (la cele uzate, forma și desenul potcoavei are detalii șterse și pot fi însoțite de urme de sânge cauzate de rănirea animalului de către potcoava foarte deteriorată).

De asemenea, se poate stabili din desenul copitei / potcoavei dacă au fost create de monocopitate (cai) sau paricopitate (boi). Tot din urmele de potcoave se poate analiza numărul și dispunerea cuielor de prindere (*caiele*), detalii importante pentru identificarea meșterului fierar care a potcovit animalul.

3. Însoțitorii mijloacelor de transport pot lăsa la fața locului urme sub forma cărării de pași (*a se vedea capitoul 4.3.2*). Aceste urme sunt fie paralele cu urmele de roți – spre axul șoselei (de regulă, căruțașul ținând calul de căpăstru pentru a-l controla), fie urmele de picioare sunt intercalate între urmele de roți – dovedind astfel că însoțitorul mergea în spatele căruței. De asemenea, lipsa urmelor însoțitorului poate duce la concluzia că acesta se deplasa în căruță.

Stabilirea poziției însoțitorului prezintă interes îndeosebi în cazul accidentelor rutiere în urma cărora atelajul și însoțitorul au fost proiectați de pe partea carosabilă.

4.5 URMELE DE INCENDII ȘI EXPLOZII

Incendiul este definit ca un fenomen fizico-chimic prin care are loc arderea unor substanțe în prezența aerului.

Explozia este o formă a arderii rapide și se caracterizează printr-o transformare bruscă a unui material cu dezvoltare de gaze și căldură.

4.5.1 Incendiile se subclasifică, în funcție de modalitatea de declanșare, în *incendii naturale*, *incendii accidentale* și *incendii intenționate*.

Incendiile naturale sunt generate de factori exteriori voinței omului, anume:

➤ incendii provocate de descărcările electrice atmosferice (trăsnetul). Datorită curentului electric de mare tensiune, în situația lovirii unui obiect metalic poate apărea fenomenul de perlare (metalul se topește instantaneu în mici perle). Pe corpul omului generează urme de arsuri cunoscute sub numele de „figură de trăsnet”

➤ razele solare nu produc incendii în România în mod obișnuit datorită poziției geografice a țării noastre. În schimb, prin focalizare cu ajutorul unor lentile omul (copiii în general) pot declanșa incendii

➤ autoaprinderile sunt fie de natură fizico-chimică (grăsimi animale sau vegetale ce se pot aprinde de la sine) sau biologică (fermentarea substanțelor vegetale sub influența bacteriilor)

➤ electricitatea statică

Incendiile accidentale se produc datorită neglijenței omului în folosirea aparatelor electrocasnice (fierul de călcat, soba electrică, instalații electrice improvizate ș.a.), prin neglijența în folosirea surselor de foc (chibrite, țigări, arderea gunoaielor ș.a.).

Incendiile intenționate (premeditate) sunt motivate fie de dorința de acoperi urmele unor infracțiuni, din dorința de răzbunare sau chiar de către persoane cu dereglări psihice (piromani). Acestea sunt mai rare în practică. Cercetarea criminalistică a acestor incendii trebuie să aibă în vedere modalitatea de declanșare a incendiului: incendii cu aprindere imediată sau incendii cu aprindere întârziată.

Incendiile cu aprindere imediată nu permit, de regulă, depărtarea făptuitorului prea mult de incendiu, motiv pentru care printre suspecți se vor căuta și cei care s-au aflat primii la locul incendiului sau cei care au anunțat primii organele pompierilor.

Incendiile cu aprindere întârziată permit făptuitorului să câștige timp și distanță până în momentul declanșării acestuia. Se folosesc, pentru întârzierea declanșării focului, dispozitive diverse, de la cele mai simple și rudimentare până la dispozitive sofisticate. Între cele mai simple dispozitive se numără folosirea lumânărilor, a fitilului, a dispozitivelor cu cronometru.

În cercetarea la fața locului, organele judiciare în colaborare cu pompierii militari vor căuta să stabilească dacă a existat un singur focar sau mai multe, care a fost poziționarea acestora, care a fost modalitatea de declanșare a focului.

4.5.2. Exploziile sunt modalități ale arderii rapide în care se dezvoltă o mare cantitate de căldură și gaze. Astfel, spre deosebire de incendii, urmele exploziei sunt generate în special de temperaturile foarte înalte ale flăcării și forței de expansiune a gazelor, gaze ce efectuează lucru mecanic.

Exploziile pot fi de natură fizică (**de exemplu**, explozia unei butelii defecte) sau de natură chimică (**de exemplu**, formarea unor amestecuri explozive datorită acumulării de gaze – gaz metan, propan, benzine ș.a.); de asemenea, exploziile pot fi accidentale sau premeditate, difuze sau concentrate. Principalele două tipuri de explozii sunt cele date de viteza de ardere și de descompunere a substanțelor explozive, anume:

- deflagrația – viteza flăcării este mai mică decât cea a sunetului în mediu nears
- detonația – viteza flăcării este mai mare decât a sunetului în mediu nears

4.6 URMELE BIOLOGICE DE NATURĂ UMANĂ

Sub denumirea generică de „urme biologice de natură umană” sunt cercetate în criminalistică acele urme formate din substanțe (lichide sau solide) produse de corpul uman și lăsate, voluntar sau involuntar, la locul comiterii unei

infracțiuni. În această categorie se includ firele de păr, sângele, saliva, sperma și urina, dar și alte substanțe produse de corpul uman (sudoare, materii fecale ș.a.).

4.6.1. Urmele de natură piloasă

Firele de păr prezintă importanță relativ redusă în identificarea criminalistică acestea permițând, de regulă, o identificare de grup (restrângerea cercului de suspecți).

Firele de păr pot fi găsite la fața locului pe lenjeria de pat, pe lenjeria de corp, pe corpul victimei sau al agresorului sau pe alte obiecte. În căutarea lor se folosește lupa sau lampa cu raze ultraviolete.

Din examinarea firelor de păr se poate stabili:

- dacă sunt fire de păr uman sau alte materiale (de exemplu, fibre sintetice)
- zona corpului din care provin
- modalitatea de detașare a firului de păr (cădere naturală, smulgere, tăiere, rupere)
- vârsta aproximativă, sexul persoanei
- care este culoarea naturală a acestuia (dacă este vopsit sau nu)
- dacă este distrus sau nu, dacă sunt elemente ale unor boli, prezența unor paraziți
- expertul poate stabili grupa sangvină și chiar profilul ADN al persoanei de la care provine (ceea ce ar permite formularea de concluzii certe de identificare)

4.6.2. Urmele de sânge

Sângele uman este o substanță complexă (un țesut uman fluid) alcătuită atât din componente solide cât și lichide. Sângele proaspăt este lichid, are o anumită vâscozitate și în contact cu aerul se coagulează. Din analiza urmelor se sânge găsite la fața locului organul judiciar poate afla o serie de informații deosebit de importante în soluționarea cazului, de exemplu, dacă a fost o crimă, un accident sau o sinucidere, unde se afla victima și unde se afla făptuitorul, dacă infracțiunea a avut loc acolo unde a fost găsit cadavrul, dacă există urme de alcool, droguri sau medicamente în urmele de sânge ș.a.

La fața locului, urmele de sânge pot fi găsite pe pardoseală, pe pereți și diferite obiecte de mobilier, pe corpul victimei sau al agresorului, pe obiecte utilizate la comiterea faptei (cuțit, topor, armă ș.a.).

Urmele de sânge pot fi găsite sub formă de picături, stropi, dâre, mânjituri sau sub formă de baltă. *Picăturile* au forme diferite în raport de natura sângelui (venos sau arterial), de viteza și de unghiul de impact cu suprafața obiectului primitor de urmă. De regulă, în situația unui impact perpendicular sângele venos formează picături de formă regulată (rotundă), în vreme ce sângele arterial (datorită presiunii arteriale) formează urme în formă de stea. *Mânjiturile*

sunt create atunci când peste sângele scurs este târât un obiect sau chiar corpul victimei. *Balta* este rezultatul unei pierderi masive de sânge fie ca urmare a secționării unui vas sanguin important (o venă, de exemplu), fie datorită multitudinii de răni și timpului scurs de la săvârșirea faptei.

Forma și poziția picăturilor de sânge permite stabilirea poziției victimei și agresorului în momentul săvârșirii faptei. În vederea stabilirii preliminare dacă urmele găsite la fața locului sunt de sânge și nu alte substanțe (de exemplu, vopsele sau sosuri) se poate folosi apa oxigenată (în reacție cu sângele generează efervescentă). Culoarea picăturilor de sânge, aspectul lor general (lichid sau coagulat) poate duce la stabilirea aproximativă a momentului comiterii faptei.

Din analiza de laborator a sângelui ridicat de la fața locului, expertul biocriminalist poate stabili:

- dacă urmele sunt de sânge uman
- zona din care provine, dacă e sânge venos sau arterial
- grupa sangvină, RH-ul, profilul ADN, sexul persoanei
- prezența alcoolului, a drogurilor sau medicamentelor, a altor substanțe toxice
- prezența unor boli
- vechimea urmei de sânge

4.6.3. Urmele de salivă

Saliva este un lichid produs de glandele salivare situate în cavitatea bucală, având un rol important în masticatie. Saliva umană este compusă din 99% apă, 0,3% substanțe organice și 0,7% elemente celulare.

Saliva - ca și orice altă secreție a organismului, potrivit constatărilor făcute de profesorul japonez K. Yamakami – conține elementele necesare stabilirii grupei sangvine.

Urmele de salivă pot fi găsite pe obiectele care sunt atinse în mod obișnuit, cu gura (cu buzele) – batiste, pahare, țigări, timbre și plicuri poștale, instrumente de suflat, obiecte de cult, pe lenjeria de pat, pe corpul victimei ș.a. Atunci când sunt proaspete sunt incolore și se ridică de la fața locului cu ajutorul pipetei sau a hârtiei de filtru. Când sunt uscate, urmele de salivă au culoarea alb-gălbui. Pentru ridicarea acestora urmele vor fi umezite cu apă distilată, iar apoi se va folosi hârtia de filtru. Obiectele purtătoare de urme, de mici dimensiuni, vor fi transportate la laborator în vederea examinării.

Din analiza urmelor de salivă se poate stabili:

- dacă este sau nu salivă umană
- grupa sangvină (dacă individul este de tip secretor)
- profilul ADN
- prezența unor boli, a unor substanțe chimice (alcool, medicamente ș.a.)

4.6.4 Urmele de spermă

Lichidul spermatic este produs de aparatul genital masculin și poate fi expulzat în momentul comiterii actului sexual, dar și involuntar, în situația unor boli sau în cazul sinuciderii prin spânzurare.

Din punct de vedere criminalistic, urmele de spermă sunt cel mai des întâlnite în cazul infracțiunilor la viața sexuală, permițând identificarea numărului autorilor și chiar stabilirea identității acestora.

Cercetarea urmelor de spermă impune, în mod necesar, prezența la locul faptei a medicului legist. Din analiza urmelor de spermă se pot stabili:

- dacă e lichid spermatic uman
- dacă provine de la una sau mai multe persoane
- vechimea aproximativă a urmei
- grupa sangvină, profilul ADN
- boli sau anomalii ale spermatozoizilor

4.6.5 Urmele de urină

Urmele de urină pot fi întâlnite pe lenjeria de pat și de corp, precum și practic oriunde la fața locului. Din analiza acestor urme se poate stabili grupa sangvină a persoanei, prezența alcoolului (alcoolurie), a medicamentelor, a drogurilor, a substanțelor toxice. De asemenea, în cazul femeilor se poate stabili dacă acestea sunt însărcinate sau prezintă semnele unei nașteri sau a unui avort recent.

4.7 URMELE OLFACTIVE

Urmele olfactive sunt generate de moleculele de miros pe care le emană orice corp indiferent de voința persoanei. Există trei categorii de mirosuri:

➤ *mirosul specific* – consecința metabolismului uman și producerii unor substanțe volatile (transpirația, respirația ș.a.), diferă de la persoană la persoană și depinde inclusiv de prezența unor boli, a medicației, de igiena personală

➤ *mirosul profesional* – este cel „împrumutat” de la locul de muncă pentru acele persoane care lucrează în medii toxice sau cu mirosuri specifice (**de exemplu**, cei care lucrează în benzinării sau rafinării, în fabrici de medicamente, în cabinete stomatologice ș.a.). Mirosul profesional are o intensitate și o persistență mai mare decât în cazul celui ocazional

➤ *mirosul ocazional* – este mirosul dobândit prin staționarea persoanei o anumită perioadă de timp în spații cu anumite mirosuri (**de exemplu**, mirosul de tutun pentru cei ce au stat o perioadă de timp într-un bar)

Capacitatea de a distinge o multitudine de mirosuri se obține prin educație și pregătire în acest sens. Omul face, de regulă, distincția între mirosuri plăcute și mirosuri neplăcute. Unele animale (câinele, de exemplu) au un simț al mirosului foarte dezvoltat ceea ce a permis antrenarea și folosirea acestora de către organele judiciare pentru depistarea drogurilor, a substanțelor explozive ascunse în diferite recipiente, pentru urmărirea fugarilor ș.a.

Tema 5. BALISTICA JUDICIARĂ

Balistica judiciară – parte a balisticii generale – se ocupă de studiul armelor și a urmelor generate de folosirea acestora. Balistica judiciară are ca obiect de studiu doar armele ușoare de infanterie (armele de mână).

5.1. Noțiuni generale. Clasificarea armelor de foc

Arma de foc este definită de *Legea 295/2004 privind armele și munițiile* ca fiind – „arma al cărui principiu de funcționare are la baza forța de expansiune dirijată a gazelor provenite din detonarea unei capse ori prin arderea unei încărcături.”

Orice armă prezintă trei componente principale:

- a) țeava
- b) ansamblul mecanismelor de dare a focului (cuprinzând, între altele, închizătorul, gheara extractoare, percutorul, ejectorul)
- c) patul sau mânerul armei

Armele se clasifică în funcție de mai multe criterii, anume:

- a) după destinație:** - arme militare (puști, pistoale, carabine)
- arme de apărare apropiată (revolvere, pistoale)
  - arme de vânătoare
  - arme sportive de tir
  - arme cu destinații speciale (pistoale de semnalizare,

arme cu gaze lacrimogene ș.a.)

- b) după lungimea țeavii:** - arme cu țeavă lungă (de exemplu, carabina)

- arme cu țeavă mijlocie (de exemplu, pistoalele automate)

- arme cu țeavă scurtă (de exemplu, pistoalele, revolverele)

- c) după particularitățile de construcție a țeavii:**

- arme cu țeavă liasă (netedă în interior – de exemplu, armele de vânătoare)
- arme cu țeavă ghintuită (armele militare). Țeava acestor arme prezintă în interior o serie de ridicături (numite *ghinturi*) separate de o serie de șanțuri, dispuse în mod elicoidal, rolul acestora fiind acela de a asigura precizie

armei și de a imprima proiectilului (glonț) o mișcare de rotație în jurul axei sale (în felul acesta înfrângând mai ușor rezistența aerului și a țintei).

d) după modalitatea de dare a focului:

- arme neautomate – în cazul acestora trăgătorul, pentru fiecare glonț tras, trebuie să acționeze manual atât pentru introducerea glonțului pe țeavă cât și pentru extragerea tubului gol

- arme semiautomate – printr-o singură apăsare pe trăgaci se pune în mișcare proiectilul și are loc expulzarea tubului gol, astfel că e nevoie doar de o nouă apăsare pe trăgaci pentru o nouă tragere

- arme automate - permit tragerea unei rafale de focuri sau chiar a întregului încărcător printr-o singură apăsare pe trăgaci

e) după calibru (pentru armele cu glonț)

- arme cu calibru mic (calibru ≤ 6,5 mm)

- arme cu calibru mediu (calibru cuprins între 6,5 și 9 mm)

- arme cu calibru mare (calibru > 9 mm)

f) după modalitatea de fabricare:

- arme de serie (prodate în uzine de armament)

- arme artisanale

5.2. Munițiile armelor de foc

Muniția armelor de foc este reprezentată de cartuș. În raport de tipul și destinația armei utilizate muniția are calibru diferit și folosește proiectile diferite. Criminalistica abordează studiul munițiilor armelor de foc în raport cu particularitățile de construcție internă a țevii armei, anume muniția pentru armele cu țeavă ghintuită și muniția pentru armele cu țeavă lisă.

5.2.1 Munițiile pentru armele cu țeavă ghintuită

Cartușul armei cu țeavă ghintuită – arme în principal cu destinație militară - este alcătuită din tub, pulbere, capsă și glonț.

Tubul este metalic, are o formă de trunchi de con (mai mare la bază, mai mic spre vârf). Baza (numită *rozetă*) prezintă un șanț pentru ca gheara extractoare să poată expulza tubul gol după tragere (în măsura în care expulzarea nu are loc – prin construcție – folosindu-se forța gazelor). În procesul de fabricație, în interiorul tubului se introduce pulberea explozivă.

Pulberea (praful de pușcă) este cea care prin explozie - generată de scânteia produsă la baza tubului prin lovirea capsei detonatoare de către un ac percutor – dezvoltă gaze cu presiune foarte mare ce pun glonțul în mișcare spre gura țevi. Pulberile pentru armele militare sunt pulberi colodiale (denumite pulberi fără fum).

Capsa detonatoare este plasată la baza tubului și are rolul de a declanșa arderea explozivă a prafului de pușcă.

Glonțul este proiectilul armei, cel care este împins cu forță spre țintă de forța gazelor rezultate în urma aprinderii prafului de pușcă. Glonțul este compus din metal și alte componente în funcție de destinația acestuia (gloanțe perforante, gloanțe trasoare, incendiare ș.a.).

5.2.2 Munițiile pentru armele cu țeavă lisă

Cartușul armei de vânătoare este alcătuit din *tub, pulbere, capsă detonatoare, bura, rondelă* și *proiectil*.

Tubul cartușului armei de vânătoare este confecționat din plastic sau din carton presat și, spre deosebire de armele militare, acesta poate fi reutilizat pentru mai multe trageri.

Pulberea este o pulbere cu fum - cu un randament de ardere mai scăzut decât în cazul pulberii coloidale.

Capsa funcționează în mod similar capsei de la cartușele armei ghintuite. Datorită posibilității de refolosire a tubului și a înlocuirii capsei pentru fiecare nouă tragere, anchetatorul poate stabili câte trageri s-au efectuat cu un anumit cartuș.

Bura este un perete despărțitor așezat în tubul cartușului pentru a separa pulberea de proiectile (alice sau mitralii). *Bura* este din pâslă (la prima tragere), în cazul reutilizării tubului trăgătorul înlocuind-o, de regulă, cu o bucățică de hârtie de ziar.

Rondela este un mic capac de carton (hârtie) aflat la capătul tubului împiedicând proiectilele să cadă accidental din tub. Pe acest carton sunt trecute, de regulă, date privitoare la calibrul muniției folosite.

Proiectilele utilizate pentru muniția armelor de vânătoare sunt alicele sau mitraliile. Acestea sunt mici sfere metalice (de regulă din plumb) al căror număr și diametru sunt diferite în funcție de calibrul muniției. Spre deosebire de arma militară, în cazul armei de vânătoare un calibru mare înseamnă proiectile de diametru mai mic.

Pentru vânat de dimensiuni mai mari (de exemplu, pentru mistreți) se folosesc și cartușe cu glonț, dar aceste gloanțe au o construcție specială, diferită de cele folosite de armele militare.

5.3. Cercetarea urmelor produse de folosirea armelor de foc

Prin folosirea armelor de foc sunt create o serie de urme atât pe armă și pe muniție cât și obiectele-țintă. Fiecare dintre aceste urme poate furniza o serie de informații utile identificării armei cu care s-a tras și a celui care a utilizat-o.

5.3.1 Urmele produse de armele cu țeavă ghintuită

(a) *Urmele formate pe armă:*

- pulberile arse se depun pe pereții camerei de explozie și pe partea interioară a țevii

- în cazul armelor noi ghinturile sunt mai proeminente, în vreme ce la armele folosite mai des ghinturile sunt tocite
- pe patul armei în special, dar și pe celelalte componente se pot găsi amprente papilare ale trăgătorului și chiar pete se sânge provenit de la victimă

(b) *urmele imprimate pe muniție*

În momentul efectuării tragerii *glonțul* va fi expulzat spre țintă (de exemplu, spre corpul victimei) fiind găsit în corpul victimei, în ziduri, în trunchiuri de copaci ș.a. *Tubul gol* este expulzat din armă în afară rămânând și fiind ridicat, de regulă, de la locul faptei.

b.1. urmele pe glonț:

- urmare a faptului că diametrul proiectilului este mai mare decât distanța dintre două ghinturi opuse, glonțul este „forțat” să străbată aceste ridicături ce se vor imprima pe suprafața proiectilului sub forma unor striații paralele. Numărul, orientarea striațiilor, continuitatea lor liniară (de pe glonțul extras din corpul victimei și cel obținut în laborator prin tragere experimentală cu arma suspectă) pot duce la identificarea certă a armei cu care s-a tras

b.2 urmele lăsate pe tubul gol

- prin presiunea exercitată de gazele formate în urma arderii, pereții tubului cartușului vor fi împinși spre exterior (adică spre pereții interiori ai camerei de ardere) pe aceștia imprimându-se microrelieful camerei de ardere a armei
- pe gulerășul cartușului se imprimă urma lăsată de gheara extractoare. Poziționarea urmei, adâncimea, forma, distanța față de baza cartușului sunt detalii ce pot fi folosite la identificarea armei
- acul percutor lovește cu forță capsă detonatoare imprimându-și pe aceasta microrelieful său

(c) *Urmele formate pe corpul omului*

În cazul folosirii unei arme de foc pentru rănirea sau uciderea unei persoane, pe corpul victimei se găsesc o serie de urme a căror interpretare permite stabilirea armei cu care s-a tras și a împrejurărilor în care s-a comis fapta. Aceste urme sunt create fie de proiectil (glonț), fie de factorii secundari ai împușcăturii (flacăra, gazele fierbinți, pulberea arsă și cea nearsă).

c.1 Urmele factorilor principali: Glonțul, la momentul impactului cu corpul victimei, creează un orificiu de intrare, un canal de trecere și un orificiu de ieșire. De asemenea, pe corpul victimei sau pe hainele acestuia pot fi identificate – ca urme – inelul de ștergere, inelul de contuzie, inelul de metalizare și inelul de imprimare.

Orificiul de intrare este locul prin care glonțul a pătruns în corpul victimei. Dacă proiectilul a atins o zonă a corpului acoperită de îmbrăcăminte, orificiul de intrare va fi examinat analizându-se cu grijă straturile de îmbrăcăminte dinspre exterior spre interior. La nivelul pielii, pătrunderea proiectilului generează un orificiu de intrare rotund al cărui diametru este, de regulă, mai mic decât cel al proiectilului (datorită elasticității majorității țesuturilor umane și a proprietății acestora de reveni la forma inițială). Cu titlul de excepție, la tragerile de la mică distanță forța gazelor produce un orificiu de intrare cu diametrul mai mare decât cel al proiectilului, marginile acestuia nemaifiind rotunde ci stelate (spulberate). De asemenea, în situația pătrunderii proiectilului direct în zona unui țesut osos dur, neelastic (de exemplu, în situația împușcării în cutia craniană) orificiul de intrare are de regulă același diametru cu orificiul de ieșire.

Aceste detalii ale orificiului de intrare pot conduce anchetatorul la stabilirea poziției și direcției din care s-a tras (în raport cu poziționarea orificiului de intrare) și a calibrului muniției folosite.

Inelul de ștergere se găsește pe stratul exterior atins prima dată de proiectil (pe piele, dacă a atins o zonă a corpului neacoperită de îmbrăcăminte sau pe îmbrăcăminte exterioară) în jurul orificiului de intrare și este format prin depunerea unor substanțe străine purtate de proiectilul expulzat (unsoare folosită la întreținerea armei și muniției, pulbere arsă și nearsă, rugină din interiorul țevei ș.a.)

Inelul de contuzie (gulerăș de contuzie sau de pergamentare) are forma unei benzi circulare în jurul orificiului de intrare, formate pe pielea omului, cu lățimea de 1-5 mm de culoare roșie sau brun-roșiatică.

Inelul de metalizare se formează atunci când proiectilul atinge în trecerea sa oasele dure ale corpului (craniu, omoplat ș.a.), atingerea celor două corpuri dure făcând ca un strat fin de particule metalice de la suprafața proiectilului – create de frecarea proiectilului de ghinturile armei - să se depună sub forma acestui inel în jurul orificiului de pătrundere în osul respectiv.

Inelul de imprimare se formează doar în cazul tragerilor cu arma lipită de corpul victimei și are formă circulară (când arma a fost lipită perpendicular pe suprafața corpului) sau formă de semilună (atunci când gura țevei este lipită doar parțial).

Canalul de trecere este fie complet (proiectilul străbate în întregime corpul victimei) fie înfundat (canal orb) – atunci când proiectilul rămâne în corpul victimei. El poate fi liniar, uniform, dar poate fi și neuniform (deviat), în situația în care proiectilul este deviat de la traiectoria sa în interiorul corpului la întâlnirea unor oase dure.

Orificiul de ieșire, spre deosebire de cel de intrare, are marginile neregulate și, de regulă, un diametru mai mare decât cel al proiectilului. Acest

lucru se datorează faptului că proiectilul, în momentul străbaterii țesuturilor organismului, „împrumută” eschile, sânge, țesut ș.a. – crescând astfel în diametru.

Cunoașterea caracteristicilor orificiului de intrare, respectiv de ieșire permite organului judiciar să stabilească din ce direcție s-a tras, care era poziția trăgătorului, respectiv a victimei.

c.2 Urmele factorilor secundari ai împușcăturii

Factorii secundari (suplimentari) ai împușcăturii sunt flacăra, gazele, pulberea nearsă și funinginea.

- *Flacăra* – produce urme sub formă de arsuri dar doar în cazul tragerilor de la mică distanță (5-10 cm, în funcție de lungimea țevii și de pulberea folosită)
- *Gazele* – produc urme sub forma unor distrugerii ce apar doar pentru tragerile de la mică distanță (1-15 cm în funcție de arma folosită)
- *Funinginea* - este proiectată afară din armă odată cu expulzarea glonțului și este rezultatul arderii pulberii coloidale, a vaselinei și a celorlalte impurități aflate în interiorul țevii. Cu cât distanța de tragere este mai mică cu atât pulberile – depuse pe țintă în jurul orificiului de intrare – sunt mai consistente. Pentru armele militare pulberile sunt proiectate la maximum 40-50 cm, dincolo de aceste distanțe ele nemaiajungând a se depune pe țintă datorită greutateii lor reduse.
- *Particulele nearse* – se depun în mod similar funinginii, cu precizarea că acestea au o greutate și mai mică, astfel că prezența lor pe corpul victimei indică o tragere de la mică distanță

5.3.2 Urmele produse de armele cu țeavă lisă

(a) *urmele formate pe armă* sunt aceleași categorii ca și în cazul armelor cu țeavă ghintuită

(b) *urmele formate pe muniție:*

- pe alicele sau mitralii nu apar urme utile identificării, după cum nici pe gloanțele folosite pentru anumite categorii de vânat (datorită lipsei ghinturilor)
- pe tubul tras vor fi vizibile urmele acului percutor, numărul acestora pe marginea rozetei indicând de câte ori a fost utilizat acel cartuș

(c) *urmele formate pe corpul victimei:*

c.1. *Alicele* sunt expulzate la gura armei sub formă de snop, dar din acest moment acestea se îndreaptă spre țintă nu grupate ci răsfirate sub forma unui trunchi de con cu vârful la gura țevii. Cu cât ținta este mai departe cu atât scade numărul alicelor ce o vor lovi (împrăștierea lor este mai mare).

- dacă alicele pătrund în corp în grup compact (de regulă, la trageri sub 1 m) produc plăgi de mari dimensiuni cu marginile neregulate.
- dacă alicele pătrund disparat ele generează un mic orificiu de intrare și un canal orb, nefiind letale (în măsura în care nu ating un organ vital)

c.2 *Factorii secundari* sunt prezenți și în cazul tragerii cu arma de vânătoare însă cu următoarele diferențieri față de arma militară:

- folosindu-se o pulbere cu fum cu un randament de ardere mai scăzut, la tragerile cu arma de vânătoare există o cantitate mai mare de funingine care este proiectată la o distanță mai mare
- flacăra este mai puțin intensă decât la tragerea cu arme militare

5.4 Expertiza balistică judiciară

Cercetarea criminalistică în cazul folosirii armelor de foc implică nu doar concluziile organelor judiciare ce efectuează cercetarea la fața locului ci și expertizele efectuate în condiții de laborator de către specialiști. Aceștia pot trage concluzii de identificare din examinarea armei, a muniției, a urmelor create pe corpul victimei sau pe alte obiecte. Pentru organul judiciar – cel care dispune efectuarea expertizelor – este esențial să cunoască aspectele care pot fi lămurite de experți, ce anume pot cere ca obiective ale expertizelor balistice judiciare.

5.4.1. Din examinarea armei de foc suspecte (găsite la fața locului, ridicate de la bănuț ș.a.) se poate stabili:

- tipul, modelul, calibrul armei
- dacă arma este în stare de funcționare, dacă au fost înlocuite piese din mecanismele acesteia
- dacă se putea trage cu arma defectă
- dacă focul se putea declanșa întâmplător
- dacă este o armă modificată (de exemplu, cu țeava retezată) sau dacă e o armă confecționată artizanal și care sunt parametrii de funcționare ai acestora

5.4.2. Din examinarea muniției (atât a celei folosite, cât și a celei nefolosite) se poate stabili:

- calibrul cartușului, locul și anul fabricării
- destinația acestuia (de exemplu, glonț perforant)î
- modelul și tipul cartușului
- starea de funcționare (dacă mai putea fi folosit sau nu la tragere)
- tipul pulberii folosite (cu fum sau fără fum)
- gradul de umiditate al pulberii

5.4.3 din examinarea urmelor împușcării pe corpul uman – fiind necesară colaborarea expertului criminalist cu medicul legist - se poate concluziona cu privire la:

- numărul proiectilelor trase asupra corpului victimei
- direcția de tragere (stabilind poziționarea orificiului de intrare și a celui de ieșire)
- distanța aproximativă de la care s-a tras (în raport cu prezența factorilor secundari ai împușcării) ș.a.

Tot expertul criminalist este cel care poate stabili dinamica tragerii prin identificarea, pe lângă direcția de tragere și a distanței de la care s-a tras, a următoarelor elemente: *locul unde s-a aflat trăgătorul, locul unde s-a aflat victima.*

Tema 6: CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A ÎNSCRISURILOR

6.1. Considerații de ordin general

Noțiunea de „înscris” este mai largă decât aceea de „act scris” cuprinzând tot ceea ce poate păstra pe un suport urmele unui instrument scriptural (înscrisuri tipărite, dactilografiate, printate, manuscrise, desene, schițe ș.a.)

În legătură cu cercetarea criminalistică a înscrisurilor se utilizează noțiuni diferite: grafologie, grafoscopie, expertiză grafică.

Grafologia studiază scrisul de mână pentru a evidenția particularitățile ce denotă anumite trăsături psihice ale scriptorului lucrând cu înscrisuri necontestate sub aspectul autenticității.

Grafoscopia (expertiza grafoscopică) analizează latura grafică a scrisului (maniera de realizare a semnelor grafice), fără a lua în calcul analiza suportului pe care s-a scris (de exemplu, compoziția hârtiei) sau instrumentul scriptural folosit.

În cadrul *expertizei grafice* de regulă se compară două sau mai multe înscrisuri evaluându-se asemănările și deosebirile dintre acestea, adesea fiind vorba de scrisuri intenționat modificate sau contrafăcute (copiate sau imitate).

În cercetarea criminalistică a înscrisurilor au competență nu doar organele de urmărire penală (poliția judiciară și procurorul), experții (organizați într-un corp autonom în subordinea Ministerului Justiției) dar și instanța de judecată. Organele de urmărire penală sunt cele care, de regulă, se confruntă primele cu înscrisuri apte a purta urme utile identificării criminalistice, motiv pentru care trebuie să cunoască procedeele de ridicare și conservare a acestora până la momentul predării către expert și a analizei de laborator.

Judecătorul se confruntă cu înscrisuri și este chemat a verifica aparența lor de autenticitate nu doar în procesul penal, dar și în litigiile de drept civil, de drept comercial, de dreptul familiei ș.a.

6.2. Reguli privind ridicarea înscrisurilor de la fața locului

De modalitatea în care organul de anchetă reușește să ridice înscrisul suspect de la fața locului fără a-l deteriora (în raport cu starea în care l-a găsit), fără a distruge sau a adăuga urme suplimentare pe acesta, depinde și rezultatul analizei de laborator efectuată de expertul sau de tehnicianul criminalist.

- dacă înscrisul este întreg, ridicarea se face cu penseta evitând atingerea cu degetele deoarece există documente (în special cele scrise pe foaie velină) apte să păstreze urmele de degete ale făptuitorului

- documentul nu se împăturește și nu se dezdoaie, ci se așează într-un plic de dimensiuni corespunzătoare; nu se fac notări pe înscris, ci pe plicul în care se transportă
- dacă documentul este rupt se încearcă reconstruirea întregului pornind de la colțuri spre centru. Înscrisul astfel obținut se plasează între două folii transparente (pentru a putea fi citit pe ambele părți) care se capsează
- dacă documentul este ars (total sau parțial) nu va fi atins deoarece hârtia arsă este friabilă sfărâmându-se foarte ușor; de aceea documentul este vaporizat mai întâi cu apă și soluție de glicerină, apoi se așează în cutii cu vată pentru a putea fi transportate
- dacă documentul arde în momentul sosirii organelor judiciare acesta va fi stins dar nu prin proiectarea asupra lui a unor textile umede sau chiar a apei (pentru că astfel se distrug), ci prin privarea de oxigen (actul este acoperit cu un clopot de sticlă pentru ca , odată cu epuizarea oxigenului, focul să se stingă de la sine)

6.3 Cercetarea materialului suport și a cernelurilor

Sarcini în domeniul cercetării suportului e care s-a scris și a cernelurilor au atât organele judiciare, cât și experții criminaliști. În principal în examinarea actelor se urmărește a se stabili autenticitatea lor, se verifică forma și conținutul lor, prezența elementelor de securitate (acolo unde e cazul), valabilitatea documentului, vechimea acestuia în raport cu cea pretinsă de deținător sau cea inserată în textul actului.

Stabilirea *vechimii înscrisului* este, probabil, cea mai importantă și, totodată, dificilă sarcină a organelor judiciare. Vechimea se stabilește cu un anume grad de relativitate și aproximație.

Din examinarea hârtiei se poate stabili compoziția chimică a acesteia, rețeta de fabricație, cunoscându-se că această rețetă a evoluat în timp prin folosirea unor noi compuși chimici și renunțarea la alții. De asemenea, în ceea ce privește aspectul, hârtia albă tinde să se îngălbenească odată cu trecerea timpului. În schimb cerneala se deschide la culoare, iar la un examen microscopic se poate observa că, odată cu trecerea timpului, pigmentul de culoare migrează spre exteriorul semnelor grafice și spre interiorul stratului de hârtie.

Vechimea înscrisului se poate stabili și analizând înscrisul din punct de vedere al conținutului observând compunerea frazei, regulile gramaticale folosite (având în vedere că acestea evoluează de la o epocă la alta), morfologia cuvintelor (de exemplu, scrierea cu *î* sau *â*, cu *sînt* sau *sunt* ș.a), toponimele folosite (numele de străzi, orașe, regiuni – denumiri care pot corespunde unei anumite epoci).

6.4 Stabilirea falsului material în acte

Un înscris poate fi falsificat, din punct de vedere al legii penale, fie în mod intelectual (ideatic), fie în mod material. Falsificarea intelectuală – prin consemnarea unor împrejurări necorespunzătoare realității – nu lasă urme materiale, verificabile din punct de vedere criminalistic. În schimb, falsificarea materială generează urme ce pot fi valorificate de anchetator.

Falsul se poate realiza prin înlăturare de text, prin acoperire de text, prin adăugare de text, prin contrafacere (copiere și imitare). În afara scrisului propriu-zis în practică se întâlnesc mai des falsificarea ștampilelor și a bancnotelor și monedelor.

Falsul prin înlăturare de text:

- este o metodă destul de răspândită, înlăturarea realizându-se fie prin metode fizice, fie prin metode chimice
- metodele fizice presupun fie răzuirea (prin folosirea unei lame sau alt obiect ascuțit), fie radierea cu ajutorul gumei de ras. În ambele situații are loc o înlăturare a stratului superficial al hârtiei, lucru observabil prin îndreptarea înscrisului spre o sursă de lumină sau prin palpare
- metodele chimice presupun folosirea unor substanțe care dizolvă pigmentul de culoare (de exemplu, Pic-ul). Intervenția asupra textului se poate dovedi prin pulverizarea suprafeței respective cu vapori de iod ce aderă la zona tratată colorând-o în galben-marونیu

Falsul prin ascundere de text:

- acoperirea textului se realizează cel mai des fie prin hașurare, fie prin scăparea „accidentală” a unei picături de cerneală pe zona ce se dorește a nu fi citită. Cercetarea criminalistică în acest caz se realizează prin folosirea examinării în radiații invizibile și a fotografiei cu filtre separatoare de culori.
- ascunderea textului - deși aici nu se poate vorbi de un fals - se poate realiza și prin folosirea de cerneluri invizibile („simpatice”): scrierea textului se realizează cu suc de lămâie, cu zeamă de ceapă, lapte dulce, salivă ș.a. folosindu-se un băț de chibrit și privind foaia în unghi de 45 grade. Citirea de către destinatar se realizează expunând hârtia la o sursă închisă de căldură, scrisul colorându-se din gălbui până la marونیu. Acest tip de scriere era folosit de regulă de către deținuți pentru a trimite mesaje către destinatari (rude, prieteni) fără ca mesajul să poată fi citit de către gardieni

Falsul prin adăugare de text:

- adăugiri se pot realiza atât la înscrisuri dactilografiate cât și manuscrite prin adăugarea unuia sau mai multor semne grafice (de regulă, cifre sau litere) în special la capătul rândurilor neterminale sau printre rânduri, prin adăugarea unei cifre în fața sau la sfârșitul numărului existent

- se examinează detaliile scrisului observându-se înclinația semnelor, mărimea lor, cursivitatea, culoarea cernelurilor ș.a.

Falsul prin contrafacere

1. contrafacerea prin *copiere*:

➤ copierea se poate realiza prin *presiune* (prin apăsarea instrumentului scriptural de-a lungul caracterelor înscrisului original, sub acesta situându-se foaia albă pe care se încearcă această copiere), falsul putând fi evidențiat prin examinarea versoului suportului pe care s-a scris

➤ copierea prin *transparență* presupune așezarea foi albe semitransparente deasupra înscrisului ce se dorește copiat și urmărirea caracterelor cu ajutorul unui instrument scriptural – în acest caz se observă o lipsă de cursivitate, aglomerări de cerneluri în anumite locuri, caractere neterminate ș.a.

2. contrafacerea prin *imitare*:

➤ imitarea poate fi *servilă* (scriptorul realizând scrierea urmărind modelul din fața sa)

➤ imitarea este *liberă* atunci când scriptorul a încercat de mai multe ori semnătura ce o dorește falsificată

Falsul prin deghizarea scrisului este utilizată atunci când autorul dorește să-și ascundă identitatea față de destinatar și se poate realiza prin mai multe modalități:

- prin deformarea sau modificarea caracteristicilor grafice ale scrisului
- prin inversarea mâinii de scriere
- prin scrierea cu majuscule sau cu litere de tipar

6.5 Cercetarea criminalistică a actelor dactilografiate

În privința actelor dactilografiate, prin expertiza criminalistică se urmărește a se stabili mașina cu care au scris și persoana care le-a scris. Pentru identificarea dactilografului este esențială stabilirea identității mașinii de scris utilizate la redactarea respectivului înscris.

6.5.1 Mașina de scris poate fi identificată în privința tipului (producătorului) și modelului pe baza unor caracteristici generale (având în vedere că vorbim despre produse de serie) - cele care diferențiază un model de altul, anume:

- pasul mecanismului principal
- tipul caracterelor folosite (dimensiunea și configurația lor)
- gradul de aliniere al semnelor, gradul de înclinare
- complexitatea semnelor (numărul, prezența caracterelor speciale: %, #, @ ș.a.)
- mărimea intervalelor (distanța dintre rânduri)

Caracteristicile generale permit anchetatorului identificarea generică a mașinii de scris prin verificarea acestor date în bazele de date existente în plan

intern (cartoteci) și internațional (de exemplu, bazele de date de la Europol și Interpol)

Caracteristicile individuale permit stabilirea identității mașinii de scris examinând scrisul cercetat cu cel obținut experimental de la mașina bănuită având în vedere uzura căpătată în timp, imperfecțiunile de fabricație ș.a.

6.5.2 Dactilografalul poate fi identificat cu mare dificultate și, adesea, cu un anume grad de aproximație. Se va urmări nivelul intelectual al redactării, capacitatea de a despărți cuvântul în silabe (la sfârșit de rând), complexitatea semnelor utilizate, greșelile comise – în felul acesta putându-se concluziona cu privire la gradul de pregătire la dactilografului (respectându-se însă regula cu caracter general „cine poate mai mult poate și mai puțin, nu și viceversa”), la familiarizarea acestuia cu mașina de scris, aptitudinile sale (începător sau avansat) ș.a.

Tema 7: Identificarea criminalistică a persoanelor și cadavrelor

7.1 Identificarea persoanelor în viață se realizează pe baza trăsăturilor generale și individuale ce caracterizează fiecare ființă umană. Această identificare se realizează fie pe baza unei percepți vizuale, fie chiar prin perceperea urmelor sonore.

Ca descriere vizuală a persoanei se folosește metoda portretului vorbit (uneori realizat sub forma portretului robot) descriindu-se atât *trăsăturile statice*, cât și cele *dinamice*.

Ca trăsături statice menționăm:

- sexul, vârsta aproximativă, înălțimea aproximativă
- constituția corpului (robustă, mijlocie, uscățivă)
- trăsăturile capului:
  - forma capului (rotund, oval, pătrat ș.a)
  - fruntea (dreaptă, avansată, oblică, teșită, bombată ș.a.)
  - sprâncenele (groase, mijlocii, subțiri)
  - ochii (culoare, mărime, eventuale defecte)
  - gura (mare, mijlocie, mică, forma acesteia)
  - buzele (după grosime, după formă – de exemplu, tipul „buză de iepure”)
  - bărbia, barba, mustața
  - urechea

Trăsăturile dinamice sunt cele ce caracterizează mișcările și gesturile persoanei, anume: mersul, gesticulația, vocea și vorbirea, mimica, anumite ticuri comportamentale – de exemplu, legate de stingerea țigării, de așezarea ochelarilor ș.a.)

7.2 Identificarea cadavrelor necunoscute cunoaște mai multe modalități aplicabile în raport cu gradul de descompunere al cadavrului. Toate aceste metode presupun comparația între trăsăturile cadavrului necunoscut și persoana bănuită a fi cea decedată. Dacă respectivul cadavru se află într-o stare relativ bună (apropiată de cea a persoanei în timpul vieții) se va încerca, după o prealabilă toaletare a cadavrului, prezentarea pentru recunoaștere către acele persoane care reclamă dispariția sau decesul unor cunoscuți (vezi **Tema 14 : Tactica efectuării prezentării pentru recunoaștere**).

În măsura în care nu putem proceda la prezentarea pentru recunoaștere, când din cadavru au rămas scheletul sau oasele principale (de regulă craniul și oasele mari ale corpului) se folosesc metode speciale de identificare, anume:

➤ metoda supraproiecției: proiectarea imaginii craniului peste imaginea persoanei bănuite câtă vreme aceasta era în viață pentru a se vedea dacă cele două corespund (această metodă a fost utilizată cu succes și în identificarea resturilor osoase aparținând familiei ultimului țar al Rusiei, familia Romanovilor – asasinată 1917 de bolșevici).

➤ reconstituirea fizionomiei după craniu

➤ identificarea după resturile osoase – cunoscând că există anumite corespondențe între dimensiunile oaselor principale și vârsta, sexul, rasa persoanei

➤ identificarea după sistemul dentar – dinții sunt oase foarte dure, cele care rezistă chiar și în cazul unor accidente aviatice sau explozii puternice; această identificare este posibilă în măsura în care există niște fișe dentare ale persoanei bănuite, obținute în timpul vieții

➤ identificarea după codul ADN: o asemenea muncă migăloasă a început după atacurile din 11 septembrie 2001 din SUA și s-a încheiat abia în februarie 2005. Echipa de legiști a primit în total 19.916 fragmente umane din care mai puțin de 300 permiteau o recunoaștere după fizionomie. A fost stabilită identitatea a 10.190 resturi umane în principal prin verificarea profilului ADN, un număr de 9.726 fragmente umane rămânând neidentificate.

TACTICA CRIMINALISTICĂ

Tema 8: Organizarea activității de anchetă penală

Organizarea sau planificarea activității de cercetare penală are menirea de a așeza pe un fundament științific activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor în vederea atingerii scopului procesului penal: constatarea completă și la timp a faptelor ce constituie infracțiuni, a persoanelor ce le-au comis în vederea tragerii la răspundere penală.

În cercetarea oricărei cauze penale, stabilirea faptelor, a făptuitorilor, a condițiilor de săvârșire necesită stabilirea unor obiective și direcții de cercetare astfel încât munca specifică anchetei penale să se desfășoare în mod eficient și cu celeritate.

8.1. Principiile planificării

Autorii lucrărilor de specialitate afirmă necesitatea ca planul de urmărire penală să răspundă atât principiilor generale ale procesului penal (legalitatea, oficialitatea, principiul aflării adevărului) și ale criminalisticii (principiul identității, al operativității, principiul potrivit căreia orice faptă determină o modificare materială în mediul extern), dar și unor principii proprii planificării: **principiul individualității și principiul dinamismului.**

8.1.a Principiul individualității planificării impune cerința ca organul de urmărire penală să întocmească un plan de cercetare în fiecare caz în parte, să țină seama de particularitățile fiecărei spețe. Practica a dovedit-o că nu există două infracțiuni identice sub raportul împrejurărilor de comitere chiar dacă am avea aceeași tip de infracțiune, același făptuitor, același *modus operandi* etc. Aplicarea acestui principiu nu exclude, desigur, posibilitatea ca planurile de cercetare a anumitor categorii de infracțiuni (de exemplu, tâlhării, omoruri) să cuprindă elemente asemănătoare în privința problemelor de rezolvat, a direcțiilor de cercetare.

8.1.b Principiul dinamismului este o regulă fundamentală a planului de cercetare penală vizând două aspecte:

- impune obligația efectuării prompte și dinamice a cercetării criminalistice într-o cauză dată

- impune necesitatea unui plan flexibil, maleabil, de cercetare penală. Planul de cercetare este rezultatul ansamblului de date (privitoare la faptă) existente la un moment dat. Pe măsura acumulării de noi date prin avansare anchetei, uneori prin obținerea unor probe și indicii surprinzătoare, care schimbă total sau radical cursul anchetei, planul poate și trebuie să fie modificat, nefiind permisă rigiditatea, scopul anchetei fiind acela al descoperirii adevărului, oricare ar fi acesta.

8.2. Conținutul planului de urmărire penală

Planul de cercetare penală trebuie să conțină probleme ce se cer a fi rezolvate de către anchetă, elaborarea și verificare versiunilor de anchetă, termenele de soluționare a problemelor și persoanele care urmează să participe la soluționarea lor.

Planul de anchetă nu trebuie întocmit nici prea devreme, în absența unui minimum de date certe despre cazul supus cercetării, dar nici prea târziu, unele activități de cercetare penală fiind condiționate în eficacitatea lor, de realizarea cu celeritate. (de exemplu, cercetarea la fața locului se impune a fi

efectuată imediat după descoperirea faptei, fără întârziere, pentru a nu fi distruse, modificate sau a nu dispărea urme).

8.2.1 Regula celor 7 întrebări

În teoria criminalistică se apreciază că prin întocmirea unui plan de cercetare penală trebuie să se urmărească a se da răspuns la 7 întrebări fundamentale despre faptă și făptuitor, formularea de răspunsuri corecte pentru toate aceste întrebări echivalând cu soluționarea cazului.

Cele șapte întrebări sunt următoarele:

1. ce faptă s-a comis și care este natura ei? *De exemplu*, în situația descoperirii unui cadavru, fapta ce a cauzat moartea ar putea fi caracterizată ca infracțiune intenționată (omor), ca faptă din culpă (accident de circulație), ca sinucidere, ca moarte patologică (cauzată de o boală).

2. unde s-a comis fapta? Uneori, răspunsul nu este atât de facil de dat când există indicii temeinice că fapta s-a comis într-un alt loc decât acolo unde se dorește a se lăsa impresia că s-a comis. *De exemplu*, în situația identificării unui cadavru ce prezintă numeroase răni deschise produse anterior morții, dar nu se găsește nici o picătură de sânge, s-ar putea concluziona că fapta a fost comisă într-un alt loc, după care cadavrul a fost mutat.

3. când a fost comisă fapta? Se urmărește a se stabili cu cât mai mare precizie data comiterii faptei (anul, luna, ziua, ora)

4. cine a săvârșit fapta? Prin răspunsul la această întrebare se urmărește stabilirea nu doar a autorului material (sau a autorilor) faptei, ci și a eventualilor complici sau instigatori (participanți).

5. cum (în ce mod) s-a săvârșit fapta? – se urmărește stabilirea tuturor împrejurărilor de comitere a faptei (acel *modus operandi*)

6. cu ajutorul cui s-a săvârșit fapta? – întrebare care este inclusă în cea de-a patra (*cine?*), axată exclusiv pe determinarea participanților la comiterea faptei, indiferent dacă aceștia răspund penal sau nu (de exemplu, minori sub 14 ani)

7. de ce? cu ce scop? – sunt întrebări prin a căror răspuns se finalizează ansamblul de informații cu privire la faptă și făptuitor stabilindu-se *motivul* și *scopul* comiterii faptei. De precizat că uneori stabilirea acestor elemente ale laturii subiective (*motivul* și *scopul*) este obligatorie pentru încadrarea juridică a faptei (de pildă, când legea penală cere existența unui anume scop ca element constitutiv al infracțiunii – vezi infracțiunea de *înșelăciune* – sau pentru încadrarea în forma simplă sau calificată – vezi infracțiunea de *omor*), în celelalte situații stabilirea unui motiv sau a unui scop în săvârșirea infracțiunii fiind necesară unei argumentări convingătoare a acuzării, respectiv unei juste individualizări a răspunderii penale.

8.2.2 Versiunile de urmărire penală

În cadrul planificării urmăririi penale un loc central îl ocupă elaborarea și verificarea versiunilor de urmărire penală.

Versiunea de urmărire penală este o presupunere, o supoziție sau ipoteză emisă de organul judiciar pe baza unor date existente asupra cazului la un moment dat, ipoteză menită a da posibile explicații faptei, în ansamblu, sau unor aspecte ale faptei.

Așadar, aceste versiuni nu sunt altceva decât variante posibile de comitere a faptelor supuse cercetării penale, variante posibile în raport cu materialul probator existent până la un acel moment (al emiterii versiunii).

Elaborarea unor versiuni utile cercetării penale este condiționată atât de elemente ținând de stadiul cercetării faptei pe caz concret (elemente obiective), cât și de elemente ținând de persoana anchetatorului (elemente subiective).

În privința *elementelor obiective* literatura de specialitate evidențiază importanța deosebită a calității și cantității datelor în elaborarea unor versiuni de natură să ajute la progresul anchetei și la stabilirea adevărului. Din punct de vedere cantitativ, lipsa datelor sau insuficiența lor poate duce la generarea unui număr imens de versiuni, cu consecința unui mare efort uman și material și a întâzierii în soluționarea cauzei. Din punct de vedere calitativ, informațiile ce stau la baza versiunilor trebuie să fie precise și concrete.

Informațiile ce stau la baza elaborării versiunilor pot proveni fie din surse procesuale (din mijloacele de probă administrate până la acel moment), fie extraprocusuale (investigații, scrisori anonime, zvonuri) însă practica recomandă ca în elaborarea versiunilor anchetatorul să nu se bazeze exclusiv pe informațiile de natură extraprocusuale.

În privința *elementelor subiective* ce influențează soliditatea versiunilor elaborate amintim:

- *pregătirea teoretică și practică* a anchetatorului, aria de cunoștințe de care acesta dispune, nu numai din domeniul științelor penale (drept penal, procesual penal, criminalistică, criminologie), dar și extrapenale și chiar extrajuridice
- *experiența* acumulată prin instrumentarea unui număr mare de cazuri, fără ca această experiență să ducă la rutină
- *intuiția („flerul”)* anchetatorului – reflectând capacitatea organului de urmărire penală de a descoperi și a explica, dând dovadă de rapiditate și precizie, fapte sau împrejurări legate de aceste fapt

Autorii apreciază că în elaborarea versiunilor de urmărire penală se impune respectarea următoarelor reguli tactice:

1. elaborarea versiunilor se impune doar pentru faptele sau împrejurările ce pot avea mai multe explicații

2. elaborarea versiunilor trebuie realizată pe baza datelor de natură procesuală, completate, în caz de nevoie, cu informații de natură extraprocusuală
3. în elaborarea versiunilor se pornește doar de la date concrete, corespunzătoare calitativ și cantitativ
4. versiunile trebuie să fie elaborate în legătură cu toate explicațiile posibile care pot fi date în cauza supusă cercetării
5. versiunile trebuie să fie solid argumentate și construite din punct de vedere logic, problemele fiecăreia trebuind formulate clar și precis

Versiunile elaborate trebuiesc verificate concomitent și prin acordarea unei egale atenții din partea organelor de urmărire penală, indiferent de gradul lor de plauzibilitate. Tactica criminalistică recomandă efectuarea cu precădere a acelor activități a căror amânare ar stânjeni aflarea adevărului (de exemplu, cercetarea la fața locului, percheziția, audierea victimei ș.a.).

Planul de urmărire penală trebuie să îmbrace forma scrisă (deși nici o dispoziție legală nu obligă la acest lucru), forma scrisă ajutând la mai buna fixare a problematicii anchetei penale și la evitarea erorilor generate de memoria neclară a anchetatorului asupra unor date sau evenimente.

Tema 9: Tactica efectuării cercetării la fața locului

9.1. Noțiuni și reglementarea procesuală

Potrivit art.129 C.proc.pen. *„cercetarea la fața locului se efectuează atunci când este necesar să se facă constatări cu privire la situația locului săvârșirii infracțiunii, să se descopere și să se fixeze urmele infracțiunii, să se stabilească poziția și starea mijloacelor materiale de proba și împrejurările în care infracțiunea a fost săvârșită”*.

Pornind de la această reglementare procesuală și în concordanță cu teoria criminalisticii înțelegem că scopul efectuării cercetării la fața locului este:

- a) cunoașterea nemijlocită de către organul de urmărire pe penală sau de către anchetă a locului săvârșirii faptei, cu toate particularitățile sale;
- b) descoperirea, relevarea, fixarea și ridicarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă;
- c) descoperirea de date cu privire la numărul de participanți și numărul de victime, modul de operare al infractorilor
- d) identificarea martorilor și obținerea primelor informații cu privire la faptă, făptuitor și victimă
- e) formarea unor prime versiuni de anchetă cu privire la fapta comisă

Cu privire la terminologia folosită în legătură cu această activitate procesuală se impune a se face distincția între „cercetarea la locul săvârșirii infracțiunii” și „cercetarea la fața locului”. Astfel, organul de anchetă, în raport cu speța cercetată poate constata necesitatea de a cerceta nu doar „locul infracțiunii”, adică locul unde s-a comis infracțiunea – de exemplu, locul unde victima a fost ucisă prin aplicarea loviturilor de cuțit, dar și alte locuri importante pentru cercetarea penală – de exemplu, locul unde s-a găsit victima omorului, dacă aceasta a fost deplasată de la locul unde a fost ucisă, sau locul unde infractorul a stat la pândă, sau locul unde acesta a pregătit (premeditat) comiterea infracțiunii ș.a. Este motivul pentru care se preferă folosirea noțiunii de *cercetare la fața locului*, având un înțeles mai larg decât *cercetarea la locul săvârșirii faptei*.

9.2. Pregătirea cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului este o activitate criminalistică ce trebuie desfășurată cu deosebită urgență, eficiența acesteia fiind determinată atât de constituirea și deplasarea urgentă la locul faptei a echipei specializate, cât și de luarea unor măsuri de conservare a locului de către primii agenți ai autorității care ajung la fața locului.

De cele mai multe ori săvârșirea unei infracțiuni este anunțată celui mai apropiat post de poliție de către persoana care descoperă urmele unei asemenea fapte (anunțare care are loc, în majoritatea cazurilor, prin viu grai sau telefonic).

Din momentul anunțării comiterii unei infracțiuni, activitatea tactică criminalistică trebuie să se desfășoare pe două fronturi, în paralel:

- primul, este cel al anunțării și formării echipei de anchetă ce are competența legală de a efectua cercetarea penală
- al doilea este cel al asigurării urgente la fața locului, a primelor măsuri de conservare a locului infracțiunii.

Primele organe ce sosesc la fața locului, indiferent că sunt organe de cercetare sau alte organe al statului trebuie să dispună primele măsuri de urgență, anume:

a. luarea de măsuri de *identificare și salvare a victimelor infracțiunii*. În acest scop, chiar dacă prin pătrunderea în câmpul infracțiunii ar avea loc distrugerii sau modificări ale urmelor și mijloacelor materiale de probă, salvarea vieții victimelor trebuie să aibă prioritate

b. *delimitarea locului infracțiunii* (eventual prin folosirea benzilor speciale de delimitare) și împiedicarea pătrunderii în acest loc a persoanelor neautorizate (de regulă, a curioșilor)

c. *identificarea și prinderea suspectului* (suspecților), identificarea *martorilor*. Astfel, e posibil ca suspectul să fie în continuare în zona comiterii faptei, motiv pentru care se întreprind primele măsuri de reținere și imobilizare a acestuia până la sosirea organelor de urmărire penală. În

priveința martorilor, identificarea acestora (eventual reținerea lor la locul faptei) de către organul autorității sosit primul la locul faptei permite ușurarea sarcinii echipei operative – până la a cărei sosire la fața locului martorii ar putea dispărea

d. anunțarea organelor competente de cercetare - când competența de cercetare aparține altui organ (de pildă, când este o faptă de omor a cărui competență de cercetare este dată prin lege procurorului de la Parchetul de pe lângă Tribunal).

9.3. Fazele cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului trebuie să se desfășoare în mod organizat, cu minuțiozitate, cu verificarea completă a locului infracțiunii. În acest scop, echipa de cercetare va trebui să delimiteze limitele teritoriale a locului ce urmează a fi cercetat.

Cercetarea propriu-zisă se desfășoară în două etape succesive: a) etapa statică și b) etapa dinamică.

9.3.a. Etapa statică a cercetării la fața locului

În această etapă cercetarea se efectuează fără a se aduce vreo modificare câmpului infracțiunii. În raport de particularitățile zonei supuse cercetării, echipa trebuie să stabilească, de la început, punctul de începere, sensul și direcția de efectuare a cercetării.

Astfel, cercetarea poate avea loc

- din *centru spre margini* atunci când urmele materiale sunt concentrate într-o zonă relativ mică și bine determinată (de exemplu un accident de circulație)
- de la *periferie spre centru*, deplasarea echipei făcându-se în mod *spiralat* spre centru
- în cazul necesității cercetării unor zone extinse de teren, în scopul unei verificări minuțioase, echipa de cercetare poate proceda la împărțirea terenului în *sectoare* și verificarea, rând pe rând, a fiecărui sector

În această etapă cercetarea se efectuează fără a se aduce vreo modificare câmpului infracțiunii. În această fază se întreprind următoarele activități:

- se constată starea și poziția obiectelor, urmelor ș.a. găsite la locul cercetat
- se procedează la măsurarea distanțelor dintre diferitele obiecte și urme ce prezintă interes pentru cercetare
- se efectuează fotografiile de orientare, fotografiile schiță și fotografiile obiectelor principale în vederea fixării cu cât mai

mare acuratețe a schiței locului infracțiunii așa cum a fost găsită de către anchetatori

- se constată și se notează eventualele modificări ce au avut loc în câmpul infracțiunii după comiterea faptei și până la sosirea organelor de anchetă penală

9.3.b. Etapa dinamică este cea în care obiectele principale aflate în câmpul infracțiunii pot fi atinse, analizate, mutate, ridicate. Folosindu-se tehnica din dotare, echipa de cercetare, rând pe rând:

- va analiza obiectele principale din câmpul infracțiunii - corpul victimei, a obiectelor presupus a fi folosite la comiterea faptei
- va căuta, descoperi, evidenția, fixa și ridica urmele aflate la fața locului
- va efectua fotografiile de detaliu sau va folosi camera video pentru surprinderea detaliilor
- va lua primele declarații victimei și martorilor
- se vor clarifica eventualele împrejurări negative

9.4 Fixarea rezultatelor cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului se fixează prin întocmirea unui proces verbal de cercetare la fața locului și prin efectuarea schiței locului, a planșelor fotografice și / sau a înregistrărilor video.

Procesul verbal trebuie să cuprindă:

(1) mențiunile *generale* arătate în art.91 C.proc.pen.

- data și locul unde este încheiat;
- numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;
- numele, prenumele, ocupația și adresa martorilor asistenți, când există;
- descrierea amănunțită a celor constatate, precum și a măsurilor luate;
- numele, prenumele, ocupația și adresa persoanelor la care se refera procesul-verbal, obiectele și explicațiile acestora;
- mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie, precum și de persoanele arătate la lit. c) și e). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta.

(2) mențiunile *specifice* acestei activități, descrise în art.131 C.proc.pen. - descrierea amănunțită a situației locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate și a celor ridicate, a poziției și stării celorlalte mijloace materiale de probă

Schița este o modalitate de a reprezenta grafic câmpul infracțiunii prin prezentarea de ansamblu a locului cercetat, a poziției obiectelor principale și a urmelor găsite, raportul dintre acestea (distanțele dintre principalele obiecte). Schița se prezintă fie sub forma *planului-schiță*, fie sub forma *desenului – schiță*. Diferența dintre cele două este dată de faptul că planul – schiță reprezintă cu rigurozitate raportul distanțelor dintre obiecte, redând fidel, la o anumită scară, poziționarea acestora (dimensiuni, distanțe, unghiuri ș.a.).

Planșa fotografică cuprinde fotografiile efectuate la fața locului (fotografii de orientare, fotografii schiță, fotografii ale obiectelor principale și fotografii de detaliu) cu scurte explicații privitoare la împrejurările surprinse.

Înregistrările video se înscriu între mijloacele moderne de fixare a rezultatelor activităților de cercetare penală, legea procesual penală recunoscându-le ca mijloc de probă în procesul penal (art.64 C.proc.pen.). Dezvoltarea tehnologiei digitale (atât fotografia digitală, cât și înregistrarea audio-video digitală) permite fixarea cu mare precizie și într-un mod convenabil a rezultatelor activităților de cercetare penală.

Tema 10: Tactica ascultării martorului

Regulile tactice privind ascultarea martorului au o deosebit de mare importanță urmare a faptului că proba testimonială reprezintă unul dintre cele mai des folosite mijloace de probă în procesul penal. În același timp, declarația de martor este și cea mai discutată probă dată fiind subiectivitatea factorului uman, raportată la obiectivitatea probelor materiale.

Pe cale de consecință, anchetatorul este dator a ști nu doar reglementările specifice dreptului procesual penal, ci și noțiuni de psihologie privitoare la mecanismele formării declarației martorului, la factorii ce pot influența declarația de martor.

10.1 Noțiune și reglementare procesuală

Reglementările procesuale privitoare la declarațiile de martori în procesul penal le regăsim în Titlul III al Părții generale a Codului de Procedură Penală, mai precis în secțiunea a III-a a Capitolului II intitulat *Mijloacele de Probă, art.78-art.86³ C.proc.pen.*

Potrivit art.78 C.proc.pen.: „*Persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal poate fi ascultată în calitate de martor.*” În principiu, orice persoană poate fi audiată în calitate de martor, excepțiile fiind expres și limitativ prevăzute de lege. Astfel, persoanele ce au obligația a păstra secretul profesional nu pot fi audiate cu privire la asemenea aspecte. În privința soțului sau a rudelor apropiate celui cercetat, acestea pot da declarații dacă își dau acordul în acest sens, neputând fi obligate în acest sens.

10.2. Psihologia martorului - procesul de formare a declarațiilor de martor

La începutul secolului Profesorul N. Stan Emanuel arăta că „mărturia poate fi comparată cu o mașină perfecționată care fabrică produse delicate. Valoarea produselor va depinde de trei factori: starea de funcționare a aparatului, calitatea materiei prime, condițiunile în care a fost efectuată lucrarea”.

Din punct de vedere psihologic, declarațiile martorilor se formează într-o succesiune de etape, calitatea informației putând fi alterată, în fiecare din aceste etape, prin intervenirea unor factori obiectivi sau subiectivi – procesul conducând la relativitatea declarației de martor.

Etapele formării declarației de martor sunt:

- a) **recepția informațiilor**
- b) **memorarea informațiilor**
- c) **redarea informațiilor**

a) **Recepția informațiilor**

Omul poate recepta informațiile prin intermediul simțurilor sale, cel mai des fiind întâlnite recepția auditivă și recepția vizuală. Recepția vizuală, la rândul său, vizează cel mai adesea percepția trăsăturilor spațiale ale obiectelor / persoanelor, percepția mișcării și percepția timpului.

Recepția auditivă vizează perceperea de către martor a fenomenelor sonore ce însoțesc uzual sau întâmplător comiterea unei infracțiuni, anume:

- înălțimea sunetului
- intensitatea sunetului
- timbrul

Factorii obiectivi ce pot influența recepția auditivă sunt multipli:

- audibilitatea – dependentă de distanța față de emițător, prezența obiectelor sau sunetelor de interferență,
- iluziile optice
- durata sunetelor percepute

Recepția vizuală este cea mai des întâlnită, martorului cerându-i-se adesea să descrie obiecte, persoane, distanțe, mișcarea obiectelor, intervale de timp ș.a.

Factorii obiectivi ce pot influența recepția auditivă sunt multipli:

- vizibilitatea – condițiile de iluminare, condițiile meteorologice, prezența anumitor obstacole
- durata prezenței în câmpul vizual a imaginii receptate

Factorii subiectivi pot influența, la rândul lor, exactitatea informației receptate (vizual și auditiv) prin:

- calitatea organului de simț – raportat la vârstă, prezența unor boli, oboseala etc.
- gradul de instruire al martorului

- vârsta și inteligența
- starea afectivă la momentul recepției
- atenția – dacă e voluntară sau involuntară

b) Memorarea faptelor

Memorarea implică, la rândul său, parcurgerea a trei etape, și anume:

- achiziția informației (memorarea)
- stocarea informației (păstrarea)
- reactivarea informației (actualizarea)

Memorarea informațiilor este și ea supusă influențelor factorilor obiectivi și subiectivi. Ca și regulă generală, creierul uman nu stochează toate informațiile receptate pe parcursul vieții, ci doar o mică parte dintre acestea. Durata memorării poate fi și ea diferită, existând memoria de scurtă durată, memoria de durată medie și memoria de lungă durată.

Capacitatea de memorare a unei informații precum și calitatea (fidelitatea) informației stocate depinde de mai mulți factori, între care enumerăm:

- caracterul voluntar sau involuntar al memorării
- volumul informației stocate
- vârstă, inteligență, educație
- starea de sănătate
- starea psihică
- intervalul de timp scurs între memorare și reactivare

c) Reproducerea faptelor

Capacitatea de redare a informației memorate depinde și ea de la o persoană la alta. Pot influența capacitatea de redare volumul de date recepționat, dacă acestea sunt într-o înlănțuire logică sau sunt percepute fragmentat, atitudinea față de fapta comisă (eventualele interese ale martorului în cauză), nivelul intelectual și gradul de instruire, atmosfera creată în momentul redării (relaxarea sau presiunea) ș.a.

10.3 Regulile tactice privind ascultarea martorului

10.3.1. Pregătirea în vederea audierii

În vederea audierii martorului, anchetatorul trebuie să cunoască în mod temeinic materialele cauzei așa cum au fost ele realizate până la momentul audierii. Acest lucru permite organului de anchetă să poată ști ce anume aspecte trebuiesc lămurite, ce anume ar putea relata martorul, ce întrebări ar fi util de adresat acestuia. Pentru fiecare martor în parte e indicat ca anchetatorul să realizeze un plan de ascultare.

În acest sens, organul de anchetă va determina cercul persoanelor ce pot fi audiate ca martor, aspectele asupra cărora pot aduce lămuriri, ordinea în care acești martori vor fi chemați pentru audiere.

În vederea audierii, organul de anchetă va stabili locul audierii și va dispune citarea sau aducerea martorilor. Audierea are loc, de regulă, la sediul organului de cercetare penală, însă situații speciale – vârsta, starea de sănătate ș.a. – pot determina audierea martorului la domiciliul acestuia, locul de muncă, spital sau chiar la locul săvârșirii faptei.

10.3.2. Etapele audierii

Audierea martorului se realizează în mod obișnuit în trei etape, anume:

- a) stabilirea identității și discuțiile prealabile
- b) relatarea liberă
- c) adresarea întrebărilor de control

a) Stabilirea identității martorului este obligatorie și se realizează cu ajutorul actelor de identitate, iar în caz de lipsă a acestora sau de îndoială, identitatea se stabilește prin orice mijloc de probă.

După stabilirea identității, prin discuții prealabile anchetatorul trebuie să afle relațiile martorului cu părțile din dosar, eventualele relații de rudenie, prietenie sau dușmănie putând fi un element de subiectivitate a martorului.

Un moment important îl constituie depunerea jurământului de către martor, jurământ obligatoriu potrivit art. 85 C.proc.pen. Acest jurământ – având caracter religios – constituie un moment psihologic important pentru martor, prin apelarea la divinitate având rolul de a trezi conștiința acestuia și de a-l determina să spună adevărul.

b) În etapa relatării libere martorul este lăsat să declare tot ceea ce știe cu privire la aspectele pentru care a fost solicitat ca martor, organul de anchetă, pentru a orienta declarația martorului, trebuind să-i comunice numele părților și fapta penală supusă cercetării, împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus.

Martorul a fi lăsat să declare nestingherit și neîntrerupt ceea ce cunoaște, organul judiciar intervenind doar în situația în care, în mod vădit martorul se îndepărtează de subiect. Anchetatorul trebuie să adopte o „mască de ceară” astfel ca, prin poziția și gesturile sale să nu influențeze în nici un mod (prin confirmare sau negare) cele declarate de martor. De asemenea, observarea mimicii și gesticii martorului pe parcursul relatării poate da indicii cu privire la sinceritatea sa.

c) Întrebările de control pot fi au rolul de a completa sau a detalia anumite aspecte ori de a verifica sinceritatea declarației și se pot prezenta ca:

- întrebări de completare
- întrebări de precizare
- întrebări de reamintire

10.3.3. Consemnarea declarațiilor de martor

Declarațiile martorilor se consemnează în scris în procesul verbal de ascultare, întocmit cu respectarea dispozițiilor codului de procedură penală.

Legea procesual penală permite, de asemenea, înregistrarea audio și video a declarațiilor martorilor.

Tema 11: Tactica ascultării părții vătămate

Persoana vătămată, prin prezența sa în mijlocul acțiunii, poate furniza informații importante cu privire la fapta comisă și la persoana făptuitorului. Pe de altă parte, impactul psihologic asupra victimei creat de săvârșirea faptei poate duce la alterarea sau la limitarea informațiilor recepționate. De asemenea, indignarea sau dorința de răzbunare, de obținere a unor despăgubiri însemnate pot determina persoana vătămată să denatureze faptele în sensul amplificării leziunilor suferite, intensității și numărului loviturilor, duratei în timp, forței de acționare ș.a. de natură a crea învinuitului sau inculpatului o situație mai grea.

Practica judiciară a dovedit însă și prezența situației contrare, când victima își modifică declarațiile în sensul disculpării învinuitului sau a minimalizării faptei comise trădând o înțelegere frauduloasă cu învinuitul sau inculpatul, îndeosebi în cauzele în care împăcarea părților nu este posibilă.

11. 1 Aspecte procesuale

Potrivit art.24 C.proc.pen. ,, (1) *Persoana care a suferit prin fapta penala o vătămare fizica, morala sau materiala, daca participa in procesul penal, se numește parte vătămata.* (2) *Persoana vătămata care exercita acțiunea civila in cadrul procesului penal se numește parte civila.*”

De asemenea, potrivit art.15 alin.3 C.proc.pen. calitatea de parte civila a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătura dreptul acestei persoane de a participa in calitate de parte vătămata in aceeași cauza.

Dacă nu este constituită parte civilă sau nu participă în procesul penal ca parte vătămată, persoana vătămată poate fi audiată ca martor în procesul penal (art.82 C.proc.pen.)

Declarațiile părții vătămate, ale părții civile si ale părții responsabile civilmente făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezulta din ansamblul probelor existente in cauza.(art.75 C.proc.pen.).

În ceea ce privește locul audierii, codul de procedură penală nu stabilește un loc anume unde să aibă loc aceste declarații, urmând ca organul de anchetă să stabilească locul cel mai potrivit pentru efectuarea acestui act. Nu de puțin ori aceste declarații sunt luate victimei nu la sediul organului de cercetare, ci în spital – mai ales în cazul victimelor agresiunilor fizice pentru care este necesară internarea medicală.

11.2 Etapele audierii

Audierea părții vătămate se realizează în mod obișnuit în cele trei etape, și anume:

- a) stabilirea identității și discuțiile prealabile
- b) relatarea liberă
- c) adresarea întrebărilor de control

a) Stabilirea identității părții vătămate se realizează prin mijlocirea actelor de identitate, iar în lipsa acestora, prin orice mijloc de probă.

Discuțiile prealabile cu partea vătămată realizate asupra unor subiecte fără legătură cu cauza urmăresc detensionarea situației, abaterea atenției și concentrării victimei de la ceea ce urmează să relateze, mai ales în situația în care ar dori să exagereze sau să denatureze intensitatea și durata celor petrecute.

b) Relatarea liberă este un bun prilej pentru anchetator de a afla punctul de vedere al victimei cu privire la cele întâmplate, de a studia psihologia acesteia, mai ales limbajul nonverbal, involuntar, capabil să transmită starea de spirit a victimei și poziția sa sinceră sau mai puțin sinceră față de cele relatate, eventuala reținerii acesteia de a relata aspecte mai puțin plăcute din faptele comise. Compasiunea organului de urmărire penală trebuie dublată de adoptarea unei poziții neutre, care să nu influențeze, prin aprobare sau dezaprobare cele relatate de către partea vătămată.

c) Prin intermediul întrebărilor de control organul de cercetare penală urmărește să detalieze anumite aspecte ce au fost evitate, voit sau nu, în declarația dată.

11.3 Consemnarea declarațiilor părții vătămate

Declarațiile părții vătămate se consemnează într-un proces verbal de ascultare.

Tema 12 : Tactica ascultării învinuitului / inculpatului

Învinuitul sau inculpatul, prin prezența sa la locul și în momentul comiterii faptelor reprezintă o importantă sursă de informații în ancheta penală. În egală măsură însă, interesul său în cauză face, de cele mai multe ori, ca aceste informații să nu fie prezentate de către acesta într-un mod corect și complet.

Ca evoluție a reglementărilor procesual penale, declarația de inculpat – *mărturisirea* – nu mai reprezintă o regină a probelor, nemaivând valoare probantă absolută.

12.1. Reglementare procesuală

Potrivit art.23 C.proc.pen. „*Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală este parte în procesul penal și se numește inculpat.*”

Potrivit art.229 C.proc.pen. „*Persoana fata de care se efectuează urmărirea penală se numește învinuit cit timp nu a fost pusa în mișcare acțiunea penală împotriva sa.*”

Inculpatul sau învinuitul beneficiază de prezumția de nevinovăție, fiind prezumați a fi nevinovați până la proba contrarie.

Inculpatul și învinuitul nu pot fi obligați să depună mărturie, având dreptul de a tăcea și de a nu da declarații în procesul penal. Odată ce consimt a da declarații, aceste declarații constituie probe și pot fi folosite în procesul penal, chiar împotriva acestuia. Ca valoare probantă, potrivit art.69 C.proc.pen. „*declarațiile învinuitului sau ale inculpatului făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezulta din ansamblul probelor existente în cauza.*”

12.2. Formarea declarațiilor inculpatului

Ca și în situația martorilor, formarea declarațiilor inculpatului parcurge exact aceleași trei etape: recepția, memorarea și redarea faptelor. *A se vedea, în acest sens, cele precizate la tema anterioară.*

12.3 Regulele tactice privind ascultarea învinuitului sau inculpatului

12.3.1. Pregătirea în vederea audierii

În vederea audierii învinuitului / inculpatului, anchetatorul trebuie să cunoască în mod temeinic materialele cauzei așa cum au fost ele realizate până la momentul audierii. Acest lucru permite organului de anchetă să poată ști ce anume aspecte trebuiesc lămurite, ce întrebări ar fi util de adresat acestuia, care sunt împrejurările negative ce trebuiesc elucidate, ce alibiuri ar putea fi invocate.

În vederea audierii, organul de anchetă va stabili locul audierii și va dispune citarea sau aducerea învinuitului / inculpatului. Audierea are loc, de regulă, la sediul organului de cercetare penală, însă situații speciale – vârsta, starea de sănătate ș.a. – pot determina audierea la domiciliul acestuia, la locul de muncă, la spital sau chiar la locul săvârșirii faptei. Dacă asistența juridică este obligatorie ori dacă învinuitul are apărător ales trebuie asigurată prezența apărătorului.

12.3.2. Etapele audierii

Audierea învinuitului se realizează în mod obișnuit în trei etape, anume:

- d) stabilirea identității și discuțiile prealabile
- e) relatarea liberă
- f) adresarea întrebărilor de control

a) Stabilirea identității învinuitului este obligatorie și se realizează cu ajutorul actelor de identitate, iar în caz de lipsă a acestora se apelează la alte mijloace ce pot conduce la stabilirea identității, de regulă acte oficiale cu fotografie – permis de conducere, legitimație, livret militar ș.a. Această identificare este foarte importantă datorită poziției procesuale și consecințelor

juridice ale tragerii la răspundere penală, trebuind a fi împiedicată orice eroare judiciară, orice încercare de substituire de persoane, situații întâlnite în practică.

Discuțiile prealabile au rolul, spre deosebire de audierea martorului, de a detensiona atmosfera, de a determina inculpatul să-și abată atenția de la faptele ce urmează a fi relatate, de a-l îndepărta de la „versiunea” pe care a venit pregătit să o relateze, lucrurile reale fiind mai bine întipărite în memorie decât „scenariile” neadevărate, concepute pentru a scăpa de răspunderea penală.

b) relatarea liberă este o etapă obligatorie, codul de procedură penală prevăzând obligația organului de cercetare penală de a permite învinutului să relateze, într-o declarație scrisă olograf (personal) de către acesta, tot ceea ce dorește să declare cu privire la fapta cercetată.

Urmează apoi relatarea liberă orală, etapă în care anchetatorul trebuie să adopte acea „mască de ceară” prin care să nu confirme sau infirme cele relatate de învinuit sau inculpat, dar, în același timp să observe manifestările voluntare sau involuntare (mimică, gestică, transpirația, roșeața etc.) de natură a trăda nervozitatea, nesinceritatea.

c) întrebările de control sunt adresate de către anchetator în legătură cu aspectele ocolite, voit sau involuntar, de către învinuit, pe parcursul relatării libere. Aceste întrebări pot fi, raportat la informațiile solicitate – anterioare, concomitente sau posterioare comiterii faptei.

Întrebările trebuie formulate într-o manieră clară și concisă, să nu fie tendențioase sau sugestive, trebuie să fie formulate într-un limbaj accesibil inculpatului sau învinutului.

12.3.3 Procedee de ascultare a învinutului sau inculpatului

În tactica ascultării învinutului sau inculpatului pot fi adoptate o serie de procedee, în raport de împrejurările cauzei, de atitudinea învinutului, de psihicul acestuia, scopul fiind acela de a obține informații cât mai complete și exacte, chiar și atunci când se încearcă disimularea adevărului, însă întotdeauna, prin respectarea drepturilor și garanțiilor procesuale ale părților în procesul penal.

Astfel de procedee utilizate sunt:

- procedeul ascultării *progresive* – pornind de la aspecte mai puțin importante, continuând cu cele importante, în mod gradual
- procedeul ascultării *frontale* – prin prezentarea către inculpatul a celor mai importante probe, pentru a-i crea convingerea că nu are nici o șansă de scăpare și a-l determina din start să spună adevărul
- procedeul ascultării *repetate* – prin aceasta determinându-se aspectele mincinoase din declarația învinutului
- procedeul ascultării *încrucșate* – realizate de către doi sau mai mulți anchetatori în același timp, ori *succesive* - cei doi anchetatori audiind separat, dar unul după altul același învinuit,

acesta putând manifesta o deschidere mai mare față de anchetatorul mai „blând”

- procedeul întâlnirii *surpriză* – învinuitul întâlnind vizual, pentru o scurtă durată de timp și în mod aparent „întâmplător” un alt făptuitor sau martor cheie în dosarul său, creându-i-se impresia atuului pe care îl au anchetatorii

12.3.4 Atitudini ale învinuitului sau inculpatului

În cursul declarațiilor date învinuitul sau inculpatul poate adopta fie o atitudine de *negare* a faptelor, fie o atitudine de *recunoaștere totală* sau *parțială* a acestora. Atât recunoașterea cât și negarea, pot, după caz, sincere sau nesincere.

De cele mai multe ori învinuitul neagă comiterea faptelor creându-și alibiuri sau aruncând responsabilitatea în sarcina altor persoane.

Nu sunt puține cazurile în practica judiciară în care avem de-a face cu recunoașteri nesincere, motivate cel mai adesea de înțelegerea între cel audiat și adevăratul făptuitor, de a lua asupra sa o anumită faptă având în vedere efectele juridice mai mici asupra falsului făptuitor (minor la data săvârșirii faptei sau cu pluralitate de fapte la activ pentru care o faptă în plus sau în minus nu are efecte deosebite) decât ale celui real.

Este și motivul pentru care o recunoaștere a inculpatului cu privire la săvârșirea faptei nu este suficientă pentru probarea vinovăției acestuia., declarația sa trebuind a fi coroborată și confirmată prin alte mijloace de probă.

12.3.5 Particularități ale audierii în instanță ale învinuitului / inculpatului

Psihologia inculpatului prezent în instanța de judecată este alta decât a celui aflat în faza de urmărire penală. De asemenea, situațiile obiective sunt diferite – ceea ce conduce la o altă abordare tactică a ascultării acestuia în fața completului de judecată.

În fața instanței de judecată atitudinea adoptată de inculpat poate fi una diferită de cea de la urmărirea penală, nu de puține ori acesta modificându-și în totalitate sau în parte declarațiile date.

În ascultarea în fața instanței – obligatorie pentru judecător, dar nu și pentru inculpat, trebuie să se țină seama de următoarele deosebiri față de ascultarea la urmărire penală:

- faza de judecată este una publică (spre deosebire de cea de la urmărirea penală, nepublică), inculpatul fiind acum în prezența nu doar a procurorului ci și a părții vătămate, a rudelor și prietenilor, a asistenței din sala de judecată. Această asistență îl poate determina pe inculpat să capete îndrăzneală, iar uneori să se simtă rușinat de fapta comisă și de poziția sa de inculpat

- în faza de judecată inculpatul dă declarație având cunoștință de ansamblul probelor administrate (în urma prezentării materialului de urmărire

penală sau a studierii dosarului) în cauză atât în favoarea cât mai ales în defavoarea sa, putând nuanța și modifica anumite relatări, combate anumiți martori, lucru pe care nu avea cum să îl facă la audierile din faza de urmărire penală

- legătura cu ceilalți inculpați în cauză, realizată pe durata transportului la instanță (pentru cei arestați) sau în comunitate poate determina „ajustarea” acestor declarații sau, dimpotrivă, aruncarea responsabilității de la unul către altul

12.3.6 Consemnarea declarațiilor învinuitului sau inculpatului

Declarațiile învinuitului sau inculpatului se consemnează în scris, întocmindu-se în acest sens procesul verbal de ascultare. Acest proces verbal se semnează pe fiecare pagină de către organul de urmărire penală, de către persoana ascultată și de către celelalte persoane ce participă eventual la audiere (avocat, părinte, reprezentant autoritate tutelară) și trebuie să cuprindă inclusiv ora la care audierea a început și cea la care a luat sfârșit. De asemenea, declarațiile învinuitului sau inculpatului pot fi înregistrate prin mijloace audio / video.

Tema 13 : Tactica efectuării confruntării

Ca regulă general obligatorie pentru ascultarea persoanelor în procesul penal, audierea acestora (inculpați, părți vătămate sau martori) are loc individual și sperata unii de alții.

Confruntarea este un act procedural prin care sunt audiate concomitent două persoane, persoane ce au dat anterior declarații, individual, în acea cauză și care se contrazic asupra unor aspecte relevante pentru soluționarea respectivei cauze penale. Scopul confruntării este de a pune față în față persoanele ce au versiuni diferite asupra aceluiași aspecte pentru a determina reacția lor psihică, pentru a observa care versiune corespunde realității și care nu.

13.1 Reglementarea procesuală

Potrivit art.87 C.proc.pen. *„Când se constata ca exista contraziceri între declarațiile persoanelor ascultate in aceeași cauza, se procedează la confruntarea acelor persoane, daca aceasta este necesara pentru lămurirea cauzei.”*

Confruntarea este limitată doar la aspectele aflate în contradicție în declarațiile anterioare ale celor două persoane confruntate. Întrebările și răspunsurile date pe durata confruntării se consemnează într-un proces verbal de confruntare.

13.2 Realizarea confruntării

13.2.1. Pregătirea confruntării

Necesitatea confruntării este determinată de existența unor contradicții privind aspecte importante ale cauzei, contradicții rezultate din parcurgerea declarațiilor date de persoanele audiate în cauză. Prin urmare, organul de anchetă trebuie să cunoască materialul probator administrat, să-și noteze contradicțiile observate, persoanele ale căror declarații cuprind aceste contradicții, importanța acestor împrejurări asupra corectei soluționări a cauzei.

După determinarea cercului persoanelor ce urmează a fi confruntate, organul de anchetă trebuie să stabilească ce întrebări vor fi adresate persoanelor confruntate, raporturile existente între acestea, ordinea în care vor fi supuse confruntării. Sub acest ultim aspect, tactica criminalistică recomandă ca, mai întâi de toate să fie confrunțați martorii, apoi martorii cu părțile iar la sfârșit părțile între ele. De asemenea se recomandă a se evita confruntarea între autor și victimă, interesele opuse și încărcătura emoțională ducând cel mai adesea la rezultate negative ale confruntării între aceste părți.

Organul judiciar trebuie să stabilească locul unde va avea loc confruntarea și să dispună citarea persoanelor în cauză și anunțarea apărătorilor, în măsura în care există apărători aleși sau din oficiu, dacă apărarea este obligatorie.

13.2.2. Aspecte psihologie ale confruntării

- spre deosebire de audierea individuală, persoana confruntată este supusă unei presiuni psihice mai mari prin prezența celeilalte persoane confruntate despre care știe că prezintă o altă versiune asupra aceluiași aspect, punându-se problema sincerității unuia dintre cei confrunțați
- poziția de inculpat, acuzat de comiterea faptei, având falsa reprezentare că ceea ce spune el nu este luat în seamă poate influența psihic poziția acestuia pe parcursul confruntării
- victima mizează pe compasiunea, meritată sau nu, din partea victimei și prin credința că eventualele sale inexactități vor fi trecute cu vederea, fiind puse pe seama impactului psihologic determinat de comiterea faptei
- martorul, dacă este de bună credință, va avea o atitudine relaxată, de neimplicare afectivă în situația generată de comiterea faptelor
- relațiile anterioare dintre părțile confruntate pot afecta rezultatul actului procesual, eventualele raporturi de subordonare dintre acestea ducând chiar la inoportunitatea realizării confruntării.

13.2.3. Procedura confruntării

Persoanelor chemate pentru confruntare trebuie să li se stabilească identitatea. După stabilirea raporturilor cu părțile din dosar se procedează la

confruntarea propriu zisă. Important în desfășurarea confruntării, pe lângă observarea mimicii și gesticii persoanelor în cauză este:

a) poziția celor două persoane confruntate

Persoanele confruntate pot fi așezate față în față sau ambele cu fața spre anchetator, poziția având implicații psihologice și permițând organului de anchetă să observe reacțiile celor întrebați.

b) ordinea de adresare a întrebărilor

Această ordine este determinată de organul judiciar în raport de impresia sa asupra sincerității sau nesincerității unuia dintre cei confrunțați. Ca regulă generală, când o persoană afirmă o împrejurare, iar cealaltă o neagă, întrebările pornesc de la cel ce afirmă.

c) cine adresează întrebările

De regulă, întrebările sunt adresate de către organul de cercetare penală. După epuizarea întrebărilor planificate, acesta poate permite părților să-și adreseze reciproc întrebări, moment de maximă importanță pentru a observa reacția persoanelor confruntate.

13.2.4. Rezultatul confruntării

Confruntarea poate avea rezultate pozitive sau negative, totale sau parțiale. Se apreciază o confruntare ca fiind reușită atunci când, în urma întrebărilor adresate și a interacțiunii psihice dintre persoanele confruntate una dintre acestea revine asupra declarației anterioare și adoptă, în totul sau în parte versiunea faptică prezentată de cealaltă persoană.

Rezultatul este negativ atunci când nici una dintre aceste persoane nu revine asupra declarațiilor date, menținându-și poziția anterioară.

Tema 14 : Tactica efectuării pentru recunoaștere

Prezentarea pentru recunoaștere nu are o reglementare legală distinctă în codul de procedură penală, fiind considerată un tip special al audierii persoanei. Prezentarea pentru recunoaștere este o metodă de identificare a unor persoane, obiecte, animale sau cadavre prin prezentarea acestora sau a unor fotografii ale acestora către o persoană – victimă, autor, martor.

În esență, prezentarea pentru recunoaștere reprezintă, din punct de vedere psihic, o formă a reactivării (a se vedea secțiunea 10.2.b).

14.1. Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor

Recunoașterea unei persoane se poate face după trăsăturile statice (înfățișare, însemnând nu doar trăsăturile feței sau ale corpului, ci și a îmbrăcăminte), dar și după trăsăturile dinamice ale persoanei (voce și vorbire, mers)

14.1.1. Pregătirea prezentării pentru recunoaștere

În vederea prezentării pentru recunoaștere persoana care va face recunoașterea este audiată și i se solicită să facă o descriere cât mai detaliată a persoanei respective cu indicarea particularităților care i-au atras atenția și care îi formează convingerea că ar putea recunoaște persoana dacă i s-ar prezenta.

În vederea prezentării pentru recunoaștere organul de anchetă trebuie să alcătuiască un grup de 3-5 persoane cu trăsături asemănătoare (sex, vârstă, înălțime, fizionomie, constituție ș.a.) cu persoana supusă recunoașterii. Rațiunea prezentării suspectului într-un grup relativ uniform este legată de necesitatea ca recunoașterea să se bazeze nu pe aspecte generale, ci pe detalii particulare.

De asemenea se va încerca prezentarea grupului în condiții similare de mediu (în special de luminozitate, distanță etc.)

14.1.2 Reguli tactice ale prezentării pentru recunoaștere a persoanelor

- după alcătuirea grupului și ascultarea prealabilă, persoana ce face recunoașterea este invitată să privească pe atenție pe membrii grupului și să-l indice pe făptuitor, dacă îl recunoaște. Dacă mai multe persoane fac recunoașterea, aceste activități se desfășoară separat, succesiv pentru a evita influențarea reciprocă acestora.

- persoana ce face recunoașterea va face recunoașterea cu voce tare, indicând persoana recunoscută – situație fixată prin efectuarea unei fotografii

- în situația în care martorului îi este frică a face recunoașterea se poate apela la camerele speciale de recunoaștere, separate de un geam cu oglindă unidirecțională, ce permite observarea grupului de către martor, dar nu și invers

- după recunoaștere, persoana ce a făcut recunoașterea este audiată din nou

- nerecunoașterea suspectului nu este o probă a nevinovăției putând exista mai mulți factori obiectivi sau subiectivi care să influențeze acest demers

- în egală măsură, recunoașterea din grup a suspectului nu este o probă decisivă, posibilitatea de eroare fiind prezentă, această probă trebuind completată și coroborată cu alte mijloace de probă

14.3 Prezentarea pentru recunoaștere a obiectelor

În prezentarea pentru recunoaștere a obiectelor – obiecte ce aparțin victimei sau obiecte folosite în comiterea infracțiunii finalitatea urmărită este fie restituirea acestora către proprietarul de drept, fie identificarea făptuitorului. Subiecții recunoașterii sunt martorii sau părțile vătămate.

Se va respecta, în măsura posibilității, regula prezentării în grup a obiectului respectiv, grupul trebuind să prezinte trăsături asemănătoare

14.4. Prezentarea pentru recunoaștere a animalelor

În prezentarea pentru recunoaștere a animalelor sunt aplicabile în mare măsură regulile tactice ale prezentării pentru recunoaștere a obiectelor.

Suplimentar, organul de anchetă a observa reacția animalului la anumite gesturi sau sunete sau chiar la vederea persoanei în cauză. Astfel este cunoscut că fiecare stăpân își poate recunoaște animalele nu doar după trăsăturile exterioare, ci și după reacțiile acestor la chemarea stăpânului, la provocarea anumitor sunete. La rândul lor, animalele reacționează într-un mod distinct la vocea stăpânului, la vederea lui, la mirosul acestuia etc.

14.5 Recunoașterea după fotografii

În măsura în care persoana, obiectul sau cadavrul nu poate fi prezentat direct martorului sau persoanei vătămate, organul de cercetare penală prezintă acestei persoane fotografii ale obiectului de identificat respectând condiția grupului uniform din punct de vedere a trăsăturilor. Obiectele sau persoanele sunt prezentate în fotografie subiectului fără nume, ci printr-un număr de identificare, ulterior verificându-se în ce măsură recunoașterea este sau nu reușită.

Despre recunoașterea făcută în aceste condiții se întocmește un proces verbal de recunoaștere cuprinzând fotografiilor fiecărui obiect din grup precum și imaginea identificării de către subiect a fotografiilor respective.

Tema 15 : Tactica efectuării reconstituirii

15.1 Reglementare procesuală

Reconstituirea este o activitate procedurală auxiliară ce constă în reproducerea artificială a împrejurărilor în care a fost comisă infracțiunea sau o altă împrejurare relevantă pentru cauza cercetată în vederea precizării sau verificării condițiilor în care s-a săvârșit fapta.

Potrivit art.130 C.proc.pen. „(1) *Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dacă găsește necesar pentru verificarea și precizarea unor date, poate să procedeze la reconstituirea la fata locului, în întregime sau în parte, a modului și a condițiilor în care a fost săvârșită fapta.*

(2) *Reconstituirea se face în prezenta învinuitului sau inculpatului. Dispozițiile art. 129 alin. 2 se aplică în mod corespunzător.*”

Reconstituirea mai este în reprezentată, în lucrările de specialitate prin folosirea noțiunii de „experiment judiciar”.

15.2 Desfășurarea reconstituirii

Scopul reconstituirii este, cel mai adesea, verificarea mecanismului de comitere a faptelor precum și lămurirea aspectelor controversate ale cauzei, desemnate ca fiind „împrejurări negative”.

15.2.1 În raport de aspectele ce se urmăresc a fi elucidate prin efectuarea reconstituirii, tactica criminalistică distinge între mai multe feluri de reconstituire, și anume:

- a) reconstituirea în vederea verificării declarațiilor persoanelor
  - verificarea condițiilor de audiere
  - verificarea condițiilor de vizibilitate
- b) reconstituirea în vederea lămuririi aspectelor negative – mai precis dacă anumite acțiuni puteau fi desfășurate de făptuitor așa cum a declarat acesta: de exemplu, dacă a putut ajunge singur, fără vreun ajutor, la o balustradă aflată la o anumită înălțime, dacă se putea strecura pe un gemuleț de o anumită dimensiune ș.a.

15.2.2. Reguli tactice ale reconstituirii

- reconstituirea se poate dispune în orice stadiu al procesului penal
- Reconstituirea se face, pe cât posibil, la locul săvârșirii infracțiunii
- Se vor folosi – exceptând armele și obiectele contondente – aceleași obiecte utilizate în comiterea faptei
- Se vor respecta condițiile de loc, timp, condițiile atmosferice de la data comiterii faptei (în măsura posibilului)
- Nu se vor reconstitui infracțiunile la viața sexuală, nu vor fi utilizate cadavrele pentru a reconstitui mecanismul uciderii
- Se va asigura prezența inculpatului, a martorilor asistenți, a apărătorilor ș.a.
- Activitatea se consemnează într-un proces verbal de reconstituire, însoțit de schițe și fotografii surprinzând momentele principale ale recunoașterii

Tema 16: Tactica efectuării percheziției

Percheziția este o activitate procedurală prin care se caută și se ridică, din anumite locuri sau din posesia anumitor persoane, obiecte ce prezintă urme ale infracțiunii sau care pot servi la aflarea adevărului într-o cauză penală. Percheziția ca activitate procedurală este deosebit de importantă întrucât, prin mijlocirea acesteia, sunt obținute nu doar bunuri sau obiecte a căror deținere este negată de către persoana percheziționată, dar pot fi strânse și probe noi, descoperite cu prilejul desfășurării percheziției.

16.1. Reglementarea procesuală

Din punct de vedere procesual, percheziția este reglementată în Partea Generală a Codului de procedură penală – art.100-art.111 C.proc.pen.

Perchezițiile se clasifică, în raport de locul percheziționat în:

- Percheziția domiciliară
- Percheziția corporală
- Percheziția în locuri deschise
- Percheziții la locul de muncă ș.a.

Codul de procedură penală reglementează percheziția corporală și cea domiciliară, ultima putând fi efectuată doar după obținerea autorizației din partea unui judecător.

Codul de procedură reglementează și timpul de desfășurare a perchezițiilor „*Ridicarea de obiecte și înscrisuri, precum și percheziția domiciliara se pot face între orele 6,00-20,00, iar în celelalte ore numai în caz de infracțiune flagrantă sau când percheziția urmează să se efectueze într-un local public. Percheziția începută între orele 6,00-20,00 poate continua și în timpul nopții.*”

Percheziția domiciliară poate fi dispusă numai după declanșarea urmăririi penale.

16.2 Pregătirea percheziției

Rolul important pe care îl ocupă percheziția în activitatea de cercetare penală determină necesitatea organizării și pregătirii temeinice a oricărei percheziții.

Pregătirea percheziției reclamă stabilirea următoarelor aspecte:

- a) Stabilirea scopului urmărit prin efectuarea unei percheziții, în raport cu natura faptei cercetate. De exemplu, în cazul infracțiunii de omor – căutarea și descoperirea armei folosite, a hainelor pătate de sânge, a bunurilor luate de agresor de la victimă, uneori a cadavrului ș.a.
- b) Cunoașterea temeinică a locurilor și persoanelor ce urmează a fi percheziționate. Astfel, elementul de surpriză, esențial în declanșarea percheziției reclamă o pregătire materială și psihologică a anchetatorilor cu privire la ce anume ar putea găsi a fața locului, ce reacție ar putea declanșa percheziția, care ar fi punctele de acces și de ieșire din locul percheziționat – date în raport cu care se poate stabili componența optimă a echipei ce urmează a face percheziția
- c) Stabilirea celui mai prielnic moment de efectuare a percheziției. De regulă, percheziția se impune de îndată ce s-a ajuns la concluzia că anumite obiecte purtând urme ale infracțiunii sau anumite probe ar putea fi descoperite printr-o asemenea percheziție. Uneori însă trecerea unui anumit interval de timp în care nu se declanșează percheziția deși cei implicați se așteptau la o asemenea activitate îi determină pe aceștia să adopte convingerea că, poate, organul de cercetare nu va mai face o astfel de percheziție și relaxarea poziției lor poate fi benefică la percheziția declanșată pe neașteptate.
- d) Stabilirea numărului de persoane necesar efectuării percheziției și, eventual, a mijloacelor tehnice necesare –aparate – în raport cu natura cauzei, cu obiectele căutate (de exemplu, utilizarea de detectoare de metale, detectoare de cadavre, câine de urmărire, depistarea drogurilor ș.a.)

16.3. Reguli tactice de efectuare a percheziției corporale

Percheziția corporală poate fi dispusă nu doar de către judecător, ci și de către organul de urmărire penală, fiind efectuată de către organul ce a dispus-o

ori de către persoana desemnată de acesta. În efectuarea percheziției corporale se impune respectarea următoarelor reguli tactice:

1. Mai întâi, persoana percheziționată este controlată sumar pentru a descoperi eventualele arme sau obiecte contondente, posibilele elemente ale unei reacții violente față de organul de anchetă penală
2. Persoana percheziționată este așezată într-o poziție care să prevină un eventual atac pe parcursul percheziției: cu picioarele depărtate, mâinile deasupra capului sau sprijinite de un obstacol – erete, mașină ș.a., cu spatele la anchetator
3. percheziția se efectuează de la exterior către piele, pornind de la îmbrăcăminte, lenjerie, încălțăminte
4. percheziția corporală se efectuează de sus în jos (de la cap spre picioare)
5. percheziția corporală se efectuează de către o persoană de același sex cu cel percheziționat
6. percheziția trebuie efectuată cu minuțiozitate (buzunare, revere, căptușeală, tocuri etc.)
7. percheziția trebuie să vizeze în egală măsură și obiectele / bagajele aflate în posesia subiectului
8. percheziția corpului poate fi realizată cu concursul medicului legist, urmărindu-se semnele existente pe corpul subiectului precum și eventuala ascundere a unor obiecte în cavitățile naturale ale corpului

16.4. Reguli tactice de efectuare a percheziției domiciliare – a locurilor închise

Perchezițiile domiciliare sunt mai complexe și necesită un efort uman și material mai mare decât în situația percheziției corporale. În efectuarea percheziției domiciliare trebuie urmărite următoarele reguli, în special în scopul asigurării elementului surpriză pentru persoana la care se efectuează percheziția :

1. deplasarea la locul percheziției – în situația deplasării cu autovehiculele – trebuie să urmărească parcare autovehiculelor în afara razei vizuale a locului percheziționat (parcare pe străduțe laterale)
2. pentru percheziția într-un apartament situat în blocuri cu lift, echipa trebuie să oprească liftul la un etaj inferior ori superior
3. înaintea pătrunderii în interior se va asigura paza celorlalte căi de acces (secundare) pentru a evita fuga unor persoane sau ascunderea unor bunuri
4. momentul zilei cel mai propice este, de regulă, în zorii zilei, persoanele trezite din somn având reacțiile mai puțin ferme în cazul percheziției
5. pătrunderea în domiciliu se face după legitimare, după prezentarea autorizației (când este cazul) și în prezența martorilor asistenți

6. odată cu pătrunderea în incintă se vor asigura spațiile ce ar putea fi utilizate pentru ascunderea sau distrugerea obiectelor căutate – magazii, ghene de gunoi, toalete ș.a.)
7. persoanele găsite vor fi adunate într-o încăpere și vor fi chestionate cu privire la scopul prezenței lor și relațiile cu persoana căutată sau percheziționată, fiind supuse percheziției corporale
8. încăperile vor fi analizate minuțios, concomitent (de persoane diferite) sau succesiv, urmărindu-se posibilele locuri de ascundere a obiectelor căutate și urmărindu-se reacțiile emoționale și limbajul nonverbal al proprietarului

16.5 Reguli tactice de efectuare a locurilor deschise

Această percheziție vizează cercetarea unor perimetre având o anumită suprafață, locuri accesibile unui număr restrâns de persoane sau locuri anexă unor imobile. Regulile particulare ale cercetării acestor tipuri de locuri vizează necesitatea acoperirii și cercetării fiecărui centimetru de suprafață procedându-se la împărțirea pe sectoare și utilizarea unui număr mai mare de persoane care să desfășoare cercetările (a se vedea în acest sens cele precizate anterior cu privire la cercetarea la fața locului în spații deschise – *tema nr.9*).

16.6. Fixarea rezultatelor percheziției

Rezultatele percheziției se fixează prin întocmirea procesului verbal de percheziție, semnat de organul de cercetare penală, de persoana percheziționată și de către martorii asistenți. La acest proces verbal se vor atașa fotografiile realizate pe parcursul percheziției – locurile unde au fost găsite bunurile, bunurile descoperite și ridicate, fotografiate individual și în grup).

Bunurile descoperite ce prezintă interes pentru ancheta penală vor fi descrise amănunțit în procesul verbal și vor fi sigilate, urmând a fi transportate la sediul organului de anchetă.

Alături de fotografie și descrierea în procesul verbal, activitatea de percheziție este fixată în mod curent prin înregistrări video.

METODOLOGIE CRIMINALISTICĂ

După studierea elementelor de tehnică criminalistică și a celor de tactică criminalistică, metodologia criminalistică vine să facă o aplicare a acestor elemente generale la specificul infracțiunilor cercetate, fiecare categorie de infracțiuni necesitând, în cadrul anchetei penale, respectarea unor reguli specifice. Aceste reguli au fost generate de experiența anilor de activitate penală, a experienței acumulate de anchetatori de-a lungul timpului.

Putem spune că nici un furt nu este identic cu un altul ca și cercetare criminalistică, dar o bază comună, un set de reguli metodologice comune ușurează și eficientizează activitatea de tragere și răspundere penală a infractorilor.

Tema 17: Cercetarea criminalistică a faptelor cauzatoare de moarte violentă

Infracțiunile contra vieții ocupă un loc important în cazurile cercetate de organele de anchetă penală. Sunt considerate infracțiuni de moarte violentă infracțiunile de omor (art.174-176 C.pen.), pruncuciderea (art.177 C.pen.), uciderea din culpă (art.178 C.pen.), lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte (art.183 C.pen.), precum și alte infracțiuni al căror rezultat mai grav este moartea *praeterintenționată* a victimei (de exemplu, violul care cauzat moartea victimei, tâlhăria care a cauzat moartea victimei ș.a.).

17.1. Problemele specifice ce necesită a fi rezolvate în investigarea criminalistică a omorului

Regula celor „7 întrebări de aur” studiată în cadrul temei 8 își găsește aplicația și la investigarea cazurilor de omor. Anchetatorul trebuie să pună cele șapte întrebări și să reușească, prin investigație, să dea răspunsuri complete și corecte la acestea:

- a) ce fapt s-a comis? Moartea unei persoane poate fi cauzată de factori diferiți – poate fi o crimă, un accident, o sinucidere, o moarte naturală

Primele constatări la fața locului, dublate de rezultatele investigației medico-legale (raportul de necropsie) pot da date cu privire la cauza morții

- b) când s-a comis fapta? Răspunsul poate fi aflat, cu aproximație, observând semnele specifice ce apar după moartea unei persoane: temperatura cadavrului, deshidratarea, lividitățile cadaverice, rigiditatea cadaverică, semnele putrefacției ș.a.
- c) unde s-a comis fapta? Nu întotdeauna răspunsul la această faptă este evident, mai ales în situația în care cadavrul nu a fost găsit ori a fost transportat de la locul unde s-a comis fapta
- d) cum s-a săvârșit fapta? Răspunsul la această întrebare pune problema mecanismului de producere a faptei, răspunsul fiind important și la încadrarea juridică – ca omor simplu sau calificat, or ca lovirii cauzatoare de moarte etc.

Cauzele și mecanismele producerii morții pot fi multiple: omorul comis cu arme albe sau obiecte contondente, omorul prin împușcare, omorul prin asfixie mecanică, înec sau spânzurare, intoxicare c gaze, omorul prin otrăvire sau prin alți factori

- e) cu ce mijloace s-a comis fapta? Identificarea obiectelor utilizate la comiterea crimei – corpuri delictive – prezintă maximă importanță în soluționarea anchetei penale, descoperirea și cercetarea acestora putând clarifica numeroase aspecte ale cauzei

- f) de ce a fost comisă fapta? (care este mobilul comiterii faptei)
Deși mobilul este rareori element esențial în dovedirea comiterii unei infracțiuni, găsirea motivului comiterii faptei ajută la stabilirea cercului de suspecți și, ulterior, după identificarea făptuitorului, la stabilirea gradului de vinovăție și în cadrarea juridică corectă (a se vedea omorul calificat comis din *interes material*)
- g) cine a comis fapta? Este vorba de cheia întregii anchete penale – identificarea făptuitorului au a făptuitorilor, a formelor de participare a fiecăruia, a contribuției pe care fiecare a avut-o în comiterea infracțiunii

Nu de puține ori investigarea infracțiunii de omor ridică problema stabilirii identității victimei fie datorită lipsei oricărui act de identitate sau posibilități de identificare, fie datorită gradului de descompunere ce face dificilă identificarea.

17.2. Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de omor

Cercetarea la fața locului trebuie efectuată de o echipă complexă din care fac parte procurorul (infracțiunile contra vieții sunt cercetate obligatoriu de către procurori din cadrul Parchetelor de pe lângă tribunal), ofițeri de cercetare penală, tehnicieni și experți criminaliști, medici legiști, alte persoane.

17.2.1. În **faza statică** se procedează la:

- luarea de măsuri de salvare a victimelor în viață, de acordare a primului ajutor și transportarea acestora la unitățile sanitare
- delimitare a perimetrului câmpului infracțional și îndepărtarea curioșilor din zonă
- identificarea potențialilor martori sau chiar prinderea și reținerea făptuitorului
- fixarea locului infracțiunii așa cum a fost găsit de organele de anchetă și stabilirea eventualelor modificări intervenite de la comiterea faptei până la sosirea echipei complexe de cercetare

17.2.2. În **faza dinamică** principalele momente ale cercetării vizează:

- examinarea obiectelor principale din câmpul infracțional, fotografierea acestora, surprinderea urmelor infracțiunii
- examinarea cadavrului – atât a corpului, a urmelor prezente (răni, leziuni, pete de sânge ș.a.) cât și îmbrăcămintea și obiecte aflate asupra acestuia. Operațiunea este derulată cu concursul medicului legist care poate formula concluzii preliminare cu privire la cauza și momentul morții
- examinarea celorlalte obiecte din câmpul infracțiunii

- ridicarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă
- fixarea rezultatelor cercetării la fața locului

17.3 Desfășurarea urmăririi penale

În cazul infracțiunilor de omor în mod obligatoriu organul de urmărire penală dispune efectuarea constatărilor medico legale și expertizelor medico-legale, necesare pentru a stabili pe o bază științifică:

- cauza morții
- mecanismul producerii morții
- timpul producerii morții
- alte elemente utile anchetei penale – de exemplu, prezența alcoolului sau substanțelor narcotice în organismul victimei , semne ale abuzului fizic sau al abuzului sexual, ș.a.

În cauzele de omor în mod curent se poate dispune și efectuarea unor constatări tehnico-științifice și expertize criminalistice pentru interpretarea urmelor materiale ridicate de la fața locului: expertiza armei de foc, expertiza urmelor de mâini, expertiza ADN cu privire la urmele de sânge – altele decât cele ale victimei – găsite la fața locului ș.a.

În raport de datele cauzei,

Ancheta penală este completată de audierea de persoane, atât audierea victimei (în cazul tentativei), cât și martorilor, învinuiților, realizarea de confruntări, prezentări pentru recunoașteri, reconstituiri – toate realizate prin aplicarea regulilor de tactică criminalistică anterior expuse.

Tema 18: Cercetarea criminalistică a accidentelor de trafic rutier

Creșterea explozivă a numărului de autoturisme, de autovehicule în general, după anul 1989, dezvoltarea înceată a infrastructurii rutiere constituie o parte din cauzele creșterii accidentelor rutiere soldate cu vătămarea corporală sau decesul participanților la trafic.

Prezenta temă nu își propune să abordeze decât cele fapte – accidente de trafic rutier – ce constituie infracțiuni potrivit *OUG 195/2002 privind circulația pe drumurile publice și Codului penal*, fapte ce determină declanșarea și desfășurarea anchetei penale.

18.1. Cauzele accidentelor de circulație

Accidentele de circulație pot fi cauzate de diverși factori, fie prin acțiune individuală fie prin suprapunerea cauzelor, anume:

- a) accidente datorate factorului uman – pornind de la nerespectarea regulilor de circulație (neșemnalizarea depășirii, a schimbării direcții de mers, viteza excesivă, neacordarea de prioritate, nerespectarea semnificației semnelor de circulație ș.a.) circulația imprudentă, circulația în stare de ebrietate sau fără permis de conducere

- b) accidente datorate factorului tehnic – stării necorespunzătoare din punct de vedere tehnic a autovehiculelor
- c) accidente datorate stării infrastructurii rutiere: semnalizarea precară sau necorespunzătoare, starea carosabilului, prezența unor obstacole pe partea carosabilă ș.a.

18.2 Probleme ce se impune a fi rezolvate în investigarea criminalistică a accidentului de circulație

Pentru rezolvarea cauzelor penale implicând accidente de circulație, practica a dovedit necesitatea rezolvării unor aspecte specifice:

- a) locul producerii accidentului public – pe un drum public sau nu, locul impactului ș.a.
- b) mecanismul producerii accidentului: factorii ce au generat starea de pericol, momentul apariției stării de pericol, reacția participanților față de apariția pericolului, modalitatea de impact și proiectare a autovehiculelor și / ori a victimelor ș.a., vitezele autovehiculelor la momentul producerii accidentului
- c) starea tehnică a autovehiculelor implicate în accident
- d) starea carosabilului, condițiile meteorologice, intensitatea traficului rutier
- e) regimul legal al circulației în acel sector de drum (eventualele limitări sau restricții)
- f) starea de sănătate și starea generală a participanților implicați în accident – stare la momentul producerii accidentului

18.3. Cercetarea la fața locului

Cercetarea la fața locului în cazul accidentelor de trafic rutier se realizează, de regulă, de o echipă complexă din care fac parte ofițeri și subofițeri din cadrul poliției rutiere, specializați în cercetarea accidentelor rutiere, tehnicieni și experți criminaliști, mecanici auto, medici legiști, eventual procurorul.

Cercetarea la fața locului implică activități specifice fazei statice, respectiv fazei dinamice.

Locul producerii accidentului are o accepțiune mai largă, cercetarea criminalistică trebuind să acopere:

- segmentul de cale rutieră unde s-a produs evenimentul (locul impactului, locul unde a fost proiectat pietonul sau autovehiculul, porțiunea pe care a fost târâtă victima, porțiunea pe care a fost târât sau tras autovehiculul implicat în accident)
- porțiunile de teren imediat învecinate drumului public – în măsura în care aici au ajuns autovehicule sau victime
- locul unde au fost ulterior găsite autovehicule implicate în accident urmat de fuga de la locul faptei
- căile de acces folosite pentru fuga de la locul faptei

În faza statică a cercetării la fața locului o atenție deosebită va fi acordată:

- identificării victimelor, acordării primului ajutor și transportării la unitățile sanitare
- îndepărtarea surselor de pericol (incendiu, explozie) – în general prin deconectarea sistemului de alimentare electrică a autovehiculelor
- delimitarea perimetrului de cercetat și îndepărtarea curioșilor, oprirea sau devierea traficului rutier pentru a nu compromite urmele accidentului
- identificarea martorilor și a persoanelor implicate în evenimentul rutier
- stabilirea modificărilor intervenite în câmpul infracțiunii de la comiterea faptei până la sosirea echipei de cercetare la fața locului (mutarea victimelor sau transportarea lor la spital, mutarea autovehiculelor pentru degajarea părții carosabile ș.a.)
- stabilirea locului unde au fost transportate victimele în vederea determinării stării de sănătate, a audierii acestora
- fixarea locului infracțiunii prin descriere în procesul verbal, prin efectuarea de fotografii și înregistrări video

Un moment deosebit de important al cercetării la fața locului îl constituie identificarea obiectelor principale (victima, autovehiculul, urmele de frânare, urmele de târâre, locul impactului ș.a.), măsurarea distanțelor dintre acestea – date esențiale pentru corecta determinare a dinamici producerii accidentului.

De asemenea în mod grabnic un ofițer sau subofițer de poliție va conduce conducătorii auto implicați în accident la o unitate sanitară în vederea luării de analize de sânge pentru stabilirea prezenței în sânge eventual, a alcoolului sau a altor substanțe interzise.

În faza dinamică a cercetării la fața locului ofițerul specializat sau tehnicianul criminalist va proceda la ridicarea urmelor găsite la fața locului, la studierea amănunțită a obiectelor din câmpul infracțiunii descriindu-se aceste aspecte în procesul verbal și efectuându-se fotografii judiciare operative.

Medicul legist poate analiza cadavrul sub aspectul urmelor prezente pe îmbrăcăminte și pe corpul acestuia, în mod excepțional autopsia putându-se efectua la fața locului dacă urgența o impune iar medicul dispune de ustensilele necesare.

Analiza tehnică a autoturismelor implicate în evenimentele rutiere se face, de regulă, la o dată ulterioară, de către un tehnician auto sau expert criminalist.

18.4. Desfășurarea altor acte de urmărire penală

În activitatea de investigare a accidentelor de trafic rutier principalele activități desfășurate sunt cele privind audierea persoanelor și efectuarea lucrărilor de specialitate – constatări și expertize medico-legale, constatări și expertize criminalistice.

Audierea persoanelor are în vedere audierea participanților la trafic implicați în accident – învinuit și victimă, audierea martorilor.

În ceea ce privește audierea martorilor, experiența arată că în raport de poziția martorului în mașina învinuitului sau a victimei, declarația acestuia tinde fie să disculpe pe învinuit, fie să-i creeze acestuia o situație mai grea. De asemenea, perceperea vitezei de deplasare a autovehiculelor este una foarte relativă depinzând de poziționarea spațială a martorului (staționat sau în mișcare, în apropierea șoselei sau la o anumită distanță), de eventuala experiență proprie ca șofer, de gradul de cultură și instruire. În general tendința este de a exagera vitezele mari și de subestima vitezele mici.

Declarația învinuitului sau inculpatului este de cele mai multe ori de negare a unei culpe proprii în producerea accidentului, declarația lăută imediat după producerea evenimentului rutier putând fi afectată de starea psihică specială în care se află cel implicat în accident.

În privința constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor criminalistice, acestea de cele mai multe ori se dovedesc a avea un rol decisiv în concluzionarea mecanismului de producere a accidentului și a culpelor ce revin celor implicați. Corectitudinea și precizia acestora depinde în egală măsură de priceperea expertului dar și de corectitudinea și exactitatea datelor culese de la fața locului – privind condițiile meteo, tipul de carosabil, distanța de frânare, distanța de translare, poziționarea autovehiculelor și victimelor după accident ș.a.

Referințe bibliografice

1. Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Ed. Junimea, Iași, 2001;
2. Emilian Stancu, *Tratat de criminalistica*, Ed. Actami, București, 2001;
3. Lazăr Cârjan, *Tratat de criminalistică*, Ed. Pinguin Book, București, 2005;
4. N. Stan Emanuel, *Investigațiunea Judiciară*, București, 1927.